

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Změny v náplni práce výchovného poradce na běžné základní
škole po zavedení inkluzivního vzdělávání**

Changes in the role of a regular elementary school counsellor after
the implementation of an inclusion model.

Bc. Petra Medová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní a střední školy
pedagogika – speciální pedagogika (7504T223, 7504T277)

2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Změny v náplni práce výchovného poradce na běžné základní škole po zavedení inkluzivního vzdělávání vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. dubna 2019

.....

Podpis

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. Magdaleně Richterové za velmi vstřícný přístup a ochotu v průběhu odborných konzultací při poskytování cenných rad a připomínek. Dále bych ráda poděkovala vedení školy, ve které pracuji za umožnění studia a poskytnutí velké motivace a podpory během studia. Děkuji také výchovné poradkyni, která byla ochotna se mnou v průběhu práce spolupracovat.

Abstrakt

Tato diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části vychází autorka práce z historie poradenských služeb v českých školách. Zde se zaměřuje na vymezení poradenských služeb ve školách před inkluzí v září roku 2016 včetně popisu práce výchovného poradce. V teoretické práci také definuje pojem inkluzivní vzdělávání neboli společné vzdělávání. Součástí teorie je také novelizace zákona o poskytování poradenských služeb ve školách, která přináší změny v práci výchovného poradce, ale také u ostatních zaměstnanců školy.

V praktické části představuje autorka práce školu, ve které provádí empirické šetření. Toto šetření realizuje na základě polostrukturovaného rozhovoru s výchovnou poradkyní základní školy. Dále zde autorka shrnuje odpovědi z dotazníků určených učitelům školy, kterých se společné vzdělávání konkrétně dotýká.

V závěru práce autorka vymezuje, k jakým změnám došlo v náplni práce výchovného poradce na běžné základní škole po zavedení inkluzivního vzdělávání od 1. 9. 2016 a jak změny, které přineslo společné vzdělávání, ovlivnily práci učitelů a chod celé školy z pohledu všech zúčastněných.

Klíčová slova

Inkluzivní vzdělávání – společné vzdělávání, kariérní poradenství, pedagogicko psychologická poradna, třídní učitel, výchovný poradce, základní škola, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Abstract

This diploma thesis is divided into a theoretical and practical part. In the theoretical part, the author derives from the historical findings of Educational Counselling Facilities in the Czech Educational system. Furthermore, she focuses on the definition of Educational Counselling Facilities before the introduction of the new concept of Individual Integration in 2016, including the working methods of school guidance counsellor. The author defines the terms of Individual Integration in detail and deals with the amendment and its consequences in the work of school guidance counsellors and teachers.

The practical part includes an empirical research based on semi-structured interviews with school guidance counsellors. The author summarizes the findings of her questionnaire survey carried on among schoolteachers.

In the final part, the author specifies the changes in the working methods of school guidance counsellors after the implementation of the new concept of Individual Integration starting from 1st September 2016. The author also clarifies the impact of the Individual Integration concept on the everyday responsibilities of the teachers and the educational facilities from their point of view.

Keywords

Inclusion, career counseling, psychological and pedagogical advice bureau class teacher, school Guidance counselor, elementary school, students with special educational needs,

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HISTORIE PORADENSKÝCH SLUŽEB	9
2 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ RÁMEC PORADENSKÝCH SLUŽEB VE ŠKOLSTVÍ PŘED ZAVEDENÍM INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ROCE 2016 AŽ PO SOUČASNOST	11
3 VÝCHOVNÝ PORADCE	14
3.1 Kvalifikační předpoklady výchovného poradce.....	14
3.2 Náplň práce výchovného poradce před inkluzivním vzděláváním až po současnost	15
3.2.1 Kariérové poradenství.....	17
3.2.2 Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem.....	18
3.2.3 Pedagogická diagnostika	21
3.2.4 Pedagogická diagnostika třídy.....	23
3.2.5 Klima školní třídy.....	23
3.2.6 Rodiče jako účastníci poradenského procesu	24
3.2.7 Dokumentace výchovného poradce.....	25
4 ASOCIACE VÝCHOVNÝCH PORADCŮ	28
5 ETICKÝ KODEX VÝCHOVNÉHO PORADCE	29
6 INKLUZE.....	31
6.1 Pojetí inkluzivního vzdělávání od září 2016	32
6.2 Vyhláška č. 27/2016	34
6.2.1 Podpůrná opatření.....	34
6.2.2 Individuální vzdělávací plán.....	37
6.2.3 Asistent pedagoga.....	38
6.2.4 Individuální výchovný program	40
6.2.5 Právní opatření při řešení problémového chování žáků na školách	41
PRAKTICKÁ VÝZKUMNÁ ČÁST PRÁCE	44
7 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	44
7.1 Metodologie výzkumného šetření	44
7.2 Představení základní školy	45

7.3	Výzkumná strategie a použité metody	46
7.4	Výzkumný vzorek a sběr dat	48
7.5	Časový harmonogram sběru dat	50
8	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	52
8.1	Výsledky polostrukturovaného rozhovoru	52
8.2	Výsledky dotazníkového šetření	61
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM ZKRATEK	68
	SEZNAM LITERATURY	69
	SEZNAM TABULEK	72
	SEZNAM PŘÍLOH	73

Úvod

V současné době je velmi aktuálním tématem ve školství inkluzivní, neboli společné vzdělávání všech žáků, které do škol vstoupilo s platností 1. září 2016. Toto společné vzdělávání s sebou přináší do běžných základních škol mnoho nových situací, které je nutné řešit v průběhu školního roku. Přestože i dříve se ve školách vzdělávali žáci s mnoha poruchami učení, chování, s různým zdravotním omezením, společné vzdělávání s sebou přineslo změny. Autorka práce se rozhodla jednotlivé změny ve své práci zmapovat. A protože všechny aktuální změny, které do školy se společným vzděláváním přichází, jdou cestou přes výchovného poradce a vedení školy, autorka zaměřuje svůj hlavní cíl práce právě na změny pracovní náplně výchovného poradce základní školy. Je to škola, na které pracuje jako třídní učitelka na nižším stupni a společné vzdělávání se dotýká i její práce. Jako dílčí cíle si autorka stanovila zjistit, jak celou situaci vnímají učitelé. Jak ovlivnilo společné vzdělávání jejich spolupráci s výchovnou poradkyní. Zjišťuje, jak oni nahlíží na práci výchovného poradce a jak s ním spolupracují. A konkrétně, jak se změny spojené s inkluzivním vzděláváním dotýkají jejich práce. Tato práce by mohla být přínosem pro uchazeče studia výchovného poradenství, pro studenty pedagogických oborů a v neposlední řadě také pro začínající učitele, kteří musí řešit vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, případně záležitosti týkající se kariérového poradenství vycházejících žáků nebo přestupujících žáků na víceletá gymnázia.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE PORADENSKÝCH SLUŽEB

Kolektiv autorů knihy *Výchovné poradenství* (Čáp, 2009) se ve své knize věnuje historii poradenských služeb. V knize uvádí, že na vzniku a zavádění poradenských služeb do škol se podílí mnoho faktorů. Například vyspělost společnosti, ekonomická situace a také rozšiřování odborných disciplín jako je speciální pedagogika, psychologie, sociologie a také medicína. To vše ovlivňuje vývoj poradenských služeb. První počátky poradenství lze datovat do období kolem přelomu 19. - 20. století. Tehdy však ještě nešlo o současná poradenská zařízení, ale o instituce pro juvelijní delikventy – laboratoře pro výzkum dítěte, kde se odborníci snažili řešit již existující výchovné problémy. Také v tomto období už docházelo k zařazování dětí do různých typů zařízení. Například do zařízení pro mentálně postižené. Také se objevují poradny pro volbu povolání. S počátky výchovného poradenství je spojováno jméno amerického psychologa Lightnera Witmera, který je zakladatelem první psychologické kliniky v roce 1896. Již tenkrát spolupracoval s třídními učiteli žáků se vzdělávacími problémy a se samotnými žáky.

V Československu se poradenství konstruovalo podobně jako v ostatních vyspělých zemích. Největší rozmach po první světové válce mělo testování pro volbu povolání. Období druhé světové války a následný komunistický režim negativně ovlivnily rozvoj jakéhokoli poradenství ve školách. Po roce 1948 dokonce neexistovalo v naší zemi žádné poradenství. Bylo považováno za bezdůvodné, vyplývající z mylné představy, že na základě změny společenského řádu vymizí všechny výchovné a sociální problémy dětí a mládeže. Již ve druhé polovině padesátých let se tato myšlenka jevila jako nereálná. Na konci padesátých let 20. století se vývoj poradenského systému vyvíjel na základě společensko-historické situace v Československu. Psychologů nebylo mnoho, stejně tak speciálních pedagogů. Byli proto speciálně školeni učitelé, především pro poradenství spojené s volbou povolání, o něco později výchovní poradci. Na ně navazovaly odborné instituce jako Pedagogicko psychologické porady (dále jen PPP), ve kterých pracovali psychologové. První PPP, dříve psychologicko-výchovné kliniky vznikaly na Slovensku. Po roce 1968 byl v celé České republice (dále jen ČR) teprve název ustálen na PPP. Prvních 30 poradců pro volbu povolání, bylo vzděláváno také na Slovensku v letech 1959-1961. Okresní a krajské PPP byly tak společně s výchovným poradcem jedinou praktickou

poradenskou institucí ve školství. Je tedy zřejmé, že zpočátku v poradenství převládala profesionální orientace, tedy volba povolání, dnešní kariérové poradenství. Postupem času se orientovalo také na problematiku výchovných a vzdělávacích problémů, školní zralost, přestupy dětí tehdy na školy zvláštní a také na diagnostiku a intervenci dětí se specifickými poruchami učení (dále jen SPU) a specifickými poruchami chování (dále jen SPCH). K největšímu rozvoji poradenských služeb došlo po listopadové revoluci v roce 1989. Na zakládání specializovaných pracovišť se často podíleli samotní učitelé, výchovní poradci a všichni ti, kteří s dětmi pracovali a kteří si nejvíce uvědomovali, jak důležité je dětem a mládeži s různými problémy pomáhat. Zároveň byli do škol zaváděni psychologové a speciální pedagogové. *V rámci poradenského systému vznikla speciálně pedagogická centra (dále jen SPC) určená pro žáky s konkrétním zdravotním postižením a střediska výchovné péče (dále jen SVP) pro děti s výchovnými problémy.* (Čáp, 2009, s. 22) Jak uvádí ve své knize Kapitoly z výchovného poradenství (Opekarová, 2007), od roku 1990 se začaly otvírat další, nestátní poradenské organizace, které se také zaměřovaly na pomoc dětem a jejich rodičům. Jejich činnosti se však nezaměřovaly pouze na školní poradenství. Vznikala tak například krizová centra pro děti a mládež, protidrogová centra a různé linky důvěry.

2 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ RÁMEC PORADENSKÝCH SLUŽEB VE ŠKOLSTVÍ PŘED ZAVEDENÍM INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ROCE 2016 AŽ PO SOUČASNOST

Legislativní rámec výchovného poradenství je tvořen komplexem právních předpisů různé právní síly, od obecných právních předpisů po speciální oborové vyhlášky a stěžejní koncepce a metodiky vytvářené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Samotný termín výchovný poradce není v platné právní úpravě definován. Termín výchovný poradce byl definován předcházející právní úpravou, konkrétně vyhláškou MŠMT č.130/1980 Sb. o výchovném poradenství. Termín výchovný poradce však nebyl do nové právní úpravy přenesen, ačkoli je v řadě právních předpisů nadále používán.“ (Čáp, 2009, s. 1). Ve výše uvedené vyhlášce je výchovný poradce definován jako osoba, která odpovídá za svou činnost řediteli školy, na niž je řízen příslušnou pedagogicko – psychologickou poradnou. Dle výše zmíněné vyhlášky například plní tyto úkoly: je povinen věnovat zvláštní pozornost systematické informační činnosti významné pro volbu dalšího studia nebo pro jiné formy přípravy na povolání žáků, dále koordinuje informační činnost třídních učitelů a poskytuje jim a ostatním učitelům metodickou pomoc. Zvláštní pozornost věnuje žákům, kterým jejich rodina neposkytuje dostatečnou intelektuální, sociální nebo hmotnou pomoc, žákům nadaným a talentovaným a žákům se změněnou pracovní schopností. Vyhláška dále popisuje možnosti využití odborných služeb a o odborných otázkách důležitých pro zdravý psychický a sociální vývoj žáků, pro formování jejich osobnosti, pro prevenci výchovných a výukových obtíží a poruch i pro nápravu již vzniklých obtíží a poruch. Dále vyhláška zahrnuje do popisu náplně práce výchovného poradce poskytování individuální porady žákům a jejich zákonným zástupcům při řešení výchovných a výukových problémů i v otázkách týkajících se studia na středních a vysokých školách a volby povolání. Při plnění svých úkolů výchovný poradce spolupracuje s orgány národních výborů, se závody a podniky, se středními nebo vysokými školami při seznamování žáků a jejich zákonných zástupců s potřebami pracovníků pro jednotlivá odvětví národního hospodářství a při rozmísťování absolventů školy, zástupců s potřebami pracovníků pro jednotlivá odvětví národního hospodářství a při rozmísťování absolventů školy. Dále spolupracuje se školním nebo dorostovým lékařem, popřípadě s posudkovým lékařem, popřípadě s posudkovým lékařem sociálního zabezpečení. V zákoně se dále uvádí, že spolupracuje se sdružením rodičů a přátel školy,

s pionýrskou organizací Socialistického svazu mládeže nebo se Socialistickým svazem mládeže na škole. (Vyhláška č. 130/1980 Sb., 1980)

V časopise (Moderní vyučování, 1999) mě zaujal rozhovor s Mgr. Janou Špádovou, učitelkou ze ZŠ Školní v Neratovicích. Paní Mgr. Špádová odpovídala na dotazy, co přinášejí změny ve výchovném poradenství od dob, kdy nastupovala jako výchovná poradkyně. Jako zásadní změny po roce 1989 uvádí Mgr. Janšová právě v náplni práce výchovného poradce. Dříve se prý poradenská pomoc orientovala převážně na profesní dráhu vycházejících studentů. Poradenství však bylo ovlivňováno direktivně stanovenými normativy žáků pro některé konkrétní obory. Výchovní poradci tak byli tlačeni do řízeného náboru, přesvědčování a doporučování často přes své vlastní přesvědčení. Nejčastěji se jednalo o střední vojenské školy či střední pedagogické školy. V případě, že se nepodařilo studenty přesvědčit v požadovaném množství, byli výchovní poradci vystavováni velkému tlaku ze strany nadřízených složek. V roce 1999 již dle Špádové řeší výchovní poradci jiné problémy. Například více problémových žáků, větší množství žáků pocházejících z dysfunkčních rodin, nárůst žáků s poruchami učení i chování. V oblasti volby dalšího vzdělávání žáků popisuje velkou pomoc díky Informačnímu poradenskému středisku pro volbu povolání mládeže, které s dětmi navštěvuje v 8. i 9. ročníku. Toto centrum shromažďuje informace o jednotlivých školách a mapuje trh práce. Dále poskytuje žákům i rodičům kompletní nabídku vzdělávacích příležitostí v regionu. Již v roce 1999 zaznamenává velký zájem ze strany rodičů o střední školy s maturitou, konkrétně ekonomické obory. Nejmenší o obory s výučním listem. Zde vidí jako řešení situace v přijímacím řízení na střední školy. Mělo by být náročnější, selektivní, aby na středních školách studovali pouze studenti, které pro toto studium mají studijní předpoklady. Pochvaluje si ve svém rozhovoru úlevu od velkého množství papírování a tlaku nadřízených, ale jako negativní stránku shledává větší množství problémových žáků. Z rozhovoru vyplývá, že v průběhu vývoje výchovného poradenství, včetně kariérového poradenství, dochází neustále ke změnám.

Vyhláška 130/1980 Sb. byla zrušena 17. 2. 2005 a byla nahrazena vyhláškou 72/2005 Sb. Dále došlo ke změně vyhlášky v roce 2011 na *Vyhlášku o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních č.116/2011, která nabyla účinnosti dnem 1. září 2011. Účelem poradenských služeb je dle této vyhlášky vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný a psychický vývoj žáků, pro jejich sociální vývoj, pro rozvoj*

jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání, naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání. Dalším účelem je prevence a řešení výukových a výchovných obtíží, projevů různých forem rizikového chování, které předchází vzniku sociálně patologických jevů a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací. Poradenské služby dále zastávají funkci vytváření vhodných podmínek pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Dále se podílejí na vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky jiných kultur nebo etnických skupin, podílejí se na vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky nadané a mimořádně nadané. Jejich náplní je také pomoc při volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění. Nedílnou součástí je také rozvíjení pedagogicko-psychologických a speciálně pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních. V neposlední řadě také zmírňování důsledků zdravotního postižení, zdravotního znevýhodnění a sociálního znevýhodnění a prevenci jeho vzniku. (Vyhláška č. 116/2011 Sb., 2011)

Vyhláška vymezuje také dokumentaci, kterou školské poradenské zařízení vede.

V současné době školský poradenský systém vychází z vyhlášky č. 197/2016, kterou se mění *Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. Vyhláška nabyla platnosti 17. 6. 2016 s účinností od 1. 9. 2016. Aktuální znění vyhlášky je od 1. 1. 2019. (Vyhláška č. 197/2016 Sb., 2016)*

Tato vyhláška stanovuje například pravidla pro poskytování poradenských služeb, vymezuje povinnou dokumentaci školských poradenských zařízení, popisuje psychologickou a speciálně pedagogickou diagnostiku. Dále popisuje standardní činnost jednotlivých center dle daného typu postižení. Vymezuje standardní činnosti školy a pedagogických a dalších pracovníků zajišťujících poradenské služby ve školských poradenských zařízeních. (Vyhláška č. 197/2016 Sb., 2016)

3 VÝCHOVNÝ PORADCE

Mezi nenahraditelnou součástí poradenských služeb v běžné základní škole patří výchovný poradce. V knize (Opekarová, 2007) je výchovný poradce popisován jako specialista s učitelskou praxí, vysokoškolským studiem a dokončeným specializovaným studiem výchovného poradenství akreditovaným MŠMT. Je to prostředník mezi žáky, rodiči, učiteli, vedením školy a dalšími školskými poradenskými zařízeními, jako jsou PPP, SPC, SVP. Tak tomu je i v současné době, kdy na školách probíhá společné vzdělávání žáků.

Zuzana Freibergová popisuje výchovného poradce ve svém článku Novinky ve výchovném poradenství jako mediátora. Mediátora, který učí a radí učitelům, pokud je to třeba, jak pracovat s novými psychologickými a speciálně pedagogickými metodami a poznatky. Autorka článku uvádí, že pokud se poradce stane na škole součástí širšího vedení školy, je mnohem větší pravděpodobnost zvyšování kvality komunikace s pedagogickým sborem. Na samotném vedení školy je také podpora dalšího vzdělávání výchovných poradců, aby tyto získané zkušenosti, mohli předávat dál. Díky jeho práci a spolupráci s ostatními členy školního poradenského pracoviště přispívá k primární prevenci sociálně patologických jevů. V článku autorka dále zmiňuje důležitost písemného zaznamenávání veškeré komunikace výchovného poradce. Například se zákonnými zástupci žáka při řešení různých situací, které je v případě kontroly například Českou školní inspekci (dále jen ČŠI) třeba doložit.

3.1 Kvalifikační předpoklady výchovného poradce

Jak je uvedeno v knize Výchovné poradenství (Čáp, 2009), výchovným poradcem by měl být vysokoškolsky vzdělaný učitel. Podmínkou plné kvalifikace je studium kvalifikačního dvoustupňového studia výchovného poradenství akreditovaného MŠMT v České republice. Toto studium obsahuje 220 hodin teoretické výuky a 30 hodin praxe. Praxe probíhá na různých školských poradenských zařízeních, jako jsou PPP, SPC a SVP. Studium je zaměřeno na níže uvedené okruhy:

- *Vývoj poradenských systémů v závislosti na teoriích pedagogiky a psychologie;*
- *Poradenské služby v podmínkách školy a jejich zařazení do školních poradenských služeb;*
- *Právní rámec výkonu poradenské činnosti;*

- *Osobnost výchovného poradce – specifika role výchovného poradce ve školním prostředí;*
- *Školní třída, její vedení a diagnostika;*
- *Komunikace s rodiči (osobami zodpovědnými za výchovu);*
- *Základní dovednosti vedení poradenské komunikace;*
- *Integrace (v současné době hovoříme již o inkluzi, neboli o společném vzdělávání) žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, specifika podpory žáků se zdravotním postižením;*
- *Kariérové poradenství;*
- *Základní diagnostické metody a intervenční techniky poradenské práce ve škole;*
- *Žák v kontextu služeb výchovného poradce;*
- *Monitorování a evaluace a autoevaluace výchovného poradenství (Čáp, 2009, s. 26).*

Také ve vzdělávání výchovných poradců v současné době není zásadní rozdíl. Dle § 8 Vyhlášky č. 317/2005 Sb. s aktuálním zněním od 25. 11. 2014 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků je vzdělávání specifikováno takto:

- 1) Studium pro výchovné poradce získává jeho absolvent specializaci v základním oboru zaměřenou na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Tato specializace je předpokladem pro výkon specializované metodologické činnosti výchovného poradce;
- 2) Studium se uskutečňuje v rámci programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin;
- 3) Studium se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení. (Vyhláška č. 317/2005 Sb., 2005).

3.2 Náplň práce výchovného poradce před inkluzivním vzděláváním až po současnost

Jak již vyplývá z kapitoly 2, o historii poradenských služeb, náplň práce výchovného poradce se měnila a stále mění. Nejprve se jednalo pouze o péči a zásahy v oblasti

problémového chování žáků, později se přidružuje kariérové poradenství. V určitém období dochází k úplné anulaci této profese. Poté dochází ke vzniku poraden a spolupráci s nimi v oblasti vzdělávání žáků s problémy v oblasti chování a v oblasti učení. Po revoluci 1989 se poradenství rozvíjí a výchovní poradci se stávají nedílnou součástí každé školy. (Opekarová, 2007) vyjmenovává mnoho činností, kterým se výchovný poradce věnoval před zavedením společného vzdělávání. Jedná se například o utváření koordinovaného systému školy v oblasti diagnostiky, kdy se snaží poradce sjednotit diagnostické činnosti učitelů. Pedagogické diagnostice se autorka také věnuje ve své diplomové práci níže (kapitola 3.2.3). Dále výchovný poradce předává informace učitelům o činnostech mimoškolních poradenských zařízení a jejich nabízených službách pro žáky i jejich rodiče. Také nabízí konzultace žákům nebo rodičům při potížích ve výchovně vzdělávacím procesu. Jeho náplní je mapování a evidence žáků s různými výchovně vzdělávacími problémy a nabídka pomoci těmto žákům i jejich rodičům při jejich řešení. Tyto žáky výchovný poradce eviduje. Výchovný poradce také zajišťuje podklady pro různá setkání s rodiči, učiteli, s vedením školy (dříve například výchovné komise), nyní setkání z důvodů kázeňských přestupků).

Činnosti výchovného poradce můžeme dle knihy Výchovné poradenství (Čáp, 2009) rozčlenit na činnosti poradenské, metodické a informační.

Z poradenských činností nelze opomenout kariérové poradenství, kterému autorka práce věnuje níže samostatnou kapitolu (3.2.1). Dále se výchovní poradci věnují vyhledávání a orientačnímu šetření žáků, kteří během svého vzdělávání a vývoje vyžadují odlišné přístupy. Těmto žákům společně s učiteli připravují či navrhují další postupy k jejich vzdělávání. Výchovný poradce také zprostředkovává případnou diagnostiku pro tyto žáky a to jak vstupní, ale také průběžnou po dobu celého studia na dané škole, kde výchovný poradce působí. S tím souvisí také intervence pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky nadané (dále jen SVP), kteří jsou nyní vzděláváni spolu s ostatními žáky v běžných školách a třídách. Jsou to žáci, kteří ke svému vzdělávání potřebují podpůrná opatření. (kapitola 6.2.1) Také nelze opomenout již v této době probíhající inkluzivní vzdělávání, které vyžaduje spolupráci mezi školou, rodinou a školskými poradenskými zařízeními a koordinaci mezi všemi zúčastněnými.

Čáp v knize Výchovné poradenství vyjmenovává informační a metodické činnosti, do kterých lze zařadit například informování se a následné zprostředkování informací

o nových metodách pedagogické diagnostiky a intervence, dále poskytování metodické pomoci učitelům o začleňování žáků se SVP, o tvorbě Individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP kapitola 6.2.2) a zapojení asistentů pedagoga (6.2.3) do vzdělávání žáků inkludovaných. Také mezi činnosti výchovných poradců náleží informovat rodiče a žáky o aktivitách školy, o činnostech školských a poradenských zařízení v regionu, o jejich specializačních programech, kompetencích a možnostech využití. Mezi informační a metodické činnosti patří také péče věnovaná dětem a žákům s odlišným mateřským jazykem (dále jen s OMJ) se zřetelem k jejich speciálním vzdělávacím potřebám. Této problematice se autorka věnuje více v samostatné kapitole (3.2.2).

Dle Krejčové (Řízení školy, 2010) práce výchovného poradce tedy spočívá ve velké míře na komunikaci s různými dalšími odborníky. Pokud zákonní zástupci odmítají spolupráci a nabízenou pomoc, je v kompetenci výchovného poradce obrátit se na Odbor sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Často se na OSPOD obrací také v případě, že děti do školy nedochází nebo mají nepřiměřeně velkou absenci docházky. Na OSPOD se lze také obrátit v případech podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte. OSPOD nejčastěji komunikuje se SVP, kde společně řeší výchovné problémy žáků a snaží se najít správná řešení k nápravě nebo eliminaci problémů. OSPOD patří do oblasti sociálních služeb a je legislativně zakotven Zákonem o sociálních službách č. 106/2008 Sb. Zaměstnanci OSPOD, kteří přichází do kontaktu se školou, žáky a jejich zákonnými zástupci jsou nejčastěji sociální pracovníci a kurátoři.

3.2.1 Kariérové poradenství

Výchovný poradce může zastávat na základní škole také roli kariérového poradenství. Jedná se o poradenskou činnost, která je důležitá při rozhodování dalšího vzdělávání žáků, jejich rozhodování o profesní cestě po odchodu ze základní školy. Na některých školách může nastat situace, že je více výchovných poradců, ale pouze jeden zastává roli kariérového poradce. Na škole, kde autorka práce pracuje a kde realizuje svoji praktickou část diplomové práce, zastává roli výchovné poradkyně pouze jedna osoba. Kariévní činnosti zahrnují dle autorů knihy Výchovné poradenství například:

- *Koordinace mezi hlavními oblastmi kariérového poradenství – kariérovým vzděláváním a diagnosticko-poradenskými činnostmi zaměřenými k volbě vzdělávací cesty žáka;*

- *Základní skupinová šetření k volbě povolání, administraci, zpracování a interpretaci zájmových dotazníků v rámci vlastní odborné kompetence a analýzy preferencí v oblasti volby povolání žáků;*
  - *Individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství v této oblasti – ve spolupráci s třídním učitelem;*
  - *Poradenství zákonným zástupcům s ohledem na očekávání a předpoklady žáků – ve spolupráci s třídním učitelem;*
  - *Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními – PPP, centrum – SPC při zajišťování poradenských služeb přesahujících kompetence školy;*
  - *Zajišťování skupinových návštěv žáků školy v informačních poradenských střediscích úřadu práce a poskytování informací žákům a zákonným zástupcům o možnosti individuálního využití informačních služeb těchto středisek.*
- (Čáp, 2009, s. 4).

Je nutné, aby se výchovný poradce poskytující kariérové poradenství orientoval v nabídce vzdělávacích institucí pro žáky. Při nabídce škol byl objektivní vzhledem k prospěchu žáka a jeho případným zájmům. Jeho další povinností je sledování termínů pro včasné přihlašování k přijímacímu řízení do jednotlivých typů škol a jednotlivých kol přijímacího řízení a včasné informování žáků a zákonných zástupců k tomuto přihlášení včetně poskytnutí případných přihlášek a zápisových listů. Měl by mít přehled o následné úspěšnosti či neúspěšnosti při přijímání žáků do jednotlivých škol. Z toho lze vyvozovat strategii dalšího vzdělávání konkrétní školy a společně s vedením školy a učiteli jednotlivých předmětů případně vycházet z těchto výsledků a zajišťovat opatření, která povedou k případnému zlepšení studijních výsledků žáků.

3.2.2 Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem

V současné době se v českých školách vzdělávají děti a žáci s odlišným mateřským jazykem (dále jen děti a žáci s OMJ). Dříve byl více používán termín vzdělávání cizinců, ale protože nejenom cizinci, ale i jiní občané mluví jiným než mateřským jazykem, společnost si zvyká na termín OMJ. Nejčastěji se jedná o děti, které přicházejí do ČR ze zahraničí. Tito žáci většinou nemají žádné znalosti češtiny. Může se také jednat o děti, které se v ČR narodily, ale jejich rodiče jsou cizinci a doma mluví pouze cizím jazykem nebo vyrůstají v bilingválním prostředí. Ojediněle se můžeme setkat i s dětmi

s českým občanstvím, které ale doposud studovaly v zahraničí a v českém jazyce se nikdy neučily. V ČR je registrován pouze počet studujících cizinců, kteří jsou evidováni ve školní matrice. Také tato evidence je na mnoha školách náplní práce výchovného poradce. Někdy může být touto funkcí pověřena i jiná konkrétní osoba – např. koordinátor vzdělávání dětí a žáků s OMJ. Na škole, kde autorka pracuje, eviduje tyto žáky také výchovná poradkyně, ve spolupráci učitelky z prvního stupně. Každá škola by měla mít vypracovaný koncept, podle kterého by měla postupovat v případě přijetí žáka s OMJ. V této strategii by měly být vymezeny jednotlivé kroky od jeho přijetí, zařazení do ročníku, jeho hodnocení. Je třeba brát zřetel na dosavadní zkušenosti s vyučovacím jazykem, na věk dítěte, na jeho dovednosti a také na kulturní odlišnosti. Cílem každé školy by mělo být usilování o oboustrannou snahu začlenění žáka s OMJ do výchovně vzdělávacího procesu, ale také do třídního kolektivu. Základem pro takové začleňování je podpora výuky a osvojování českého jazyka. Je třeba si uvědomit, že pro žáka je to druhý cizí jazyk a výuka pro něho bude mnohem náročnější než pro žáky v mateřském jazyce. Pokud je koordinátorem vzdělávání dětí s OMJ výchovný poradce, měl by se i on průběžně vzdělávat v této oblasti a doplňovat si informace týkající se metodických postupů a předávat je jednotlivým vyučujícím, kteří budou tyto žáky vzdělávat. Je třeba pro tyto žáky zajišťovat jazykové kurzy v rámci školy, ale také umět doporučit mimoškolní kurzy, které se vzděláváním osob s OMJ zabývají.

Projekt Inkluzivní škola se na svých webových stránkách zabývá jednotlivými postupy a doporučeními, jak tyto žáky připravovat na vstup na ZŠ, jak s nimi pracovat, jaké možnosti a opatření jim lze k výuce poskytnout. Odborníci v této oblasti vysvětlují, jak velkou roli hraje předškolní vzdělávání. Ne vždy je ale možné tuto možnost využít, hovoříme-li o starších žácích. *Je-li dítě cizí příslušník, má ze školského zákona nárok na jazykovou přípravu (§20, odst. 5 a 6). Pro tyto žáky tedy škola hned po příchodu zajistí výuku češtiny jako druhého jazyka (dále jen ČDJ). Financování výuky ČDJ je možné několika způsoby. Např. požádat si o rozvojové programy MŠMT na každý školní rok nebo se může škola obrátit na kraj nebo na zřizovatele. Výjimku tvoří specifická skupina dětí – občanů ČR, kteří nemluví česky. Nemají nárok na jinou podporu než z § 16 o vzdělávání žáků se SVP.* (Podpora ve škole, 2019)

Národní institut pro další vzdělávání (dále jen NIDV) připravil od školního roku 2018/2019 nové služby pro žáky s OMJ, které spočívají v podpoře nově příchozího žáka.

V tomto roce probíhá na některých školách jejich realizace. Jednou ze služeb, je možnost využití adaptačního koordinátora, který bude žákovi k dispozici v počátcích jeho nástupu do školy. Jedná se o dobu přibližně čtrnácti dnů. V této době koordinátor seznamuje žáka s prostředím školy, se vzdělávacími podmínkami školy, se školním řádem, tedy s povinnostmi žáka a jeho právy. Dále pomůže žákovi vyřídit potřebné formality týkajícího se rozvrhu, tedy zajištění učebnic, pracovních sešitů a může pomoci žákovi a jeho rodině s orientací a zajištěním možnosti dalšího bezplatného vzdělávání v českém jazyce jako druhého jazyka. Také ve škole, na které autorka práce pracuje, je tato služba využívána a koordinátor je v úzkém kontaktu s výchovnou poradkyní a předává jí informace o realizaci své práce. Druhou novinkou v oblasti vzdělávání žáků s OMJ je využití služeb tlumočnických a překladatelských. Tuto službu nejčastěji využívají třídní učitelé pro komunikaci nejen s žákem, ale i s rodinou při plánování postupů ve vzdělávání, zadávání složitějších dlouhodobějších úkolů nebo také při realizaci různých školních akcí a výletů, pro které je třeba spolupráce rodiny a dítě ani vyučující si nedokážou bez pomoci tlumočníka či překladatele poradit. Finančně jsou tyto služby zastřešeny z prostředků NIDV.

Tak jako všichni žáci, kteří náleží mezi žáky se SVP, patří do této skupiny také žáci s OMJ a jsou vzděláváni za pomoci 5. stupňů podpůrných opatření (6.2.1). *Podpůrná opatření prvního stupně uplatňuje škola bez doporučení ŠPZ, od druhého stupně výš musí mít škola doporučení ŠPZ.* Z výpovědi výchovné poradkyně vyplývá, že také tyto žáky eviduje a zabezpečuje komunikaci s poradenskými zařízeními a také se podílí na administrativně nutné ke vzdělávání těchto žáků.

V 1. stupni PO jsou zařazeni žáci s pokročilou úrovní vyučovacího jazyka. PO prvního stupně slouží ke kompenzaci mírných obtíží ve vzdělávání žáka, u nichž je možné prostřednictvím mírných úprav v režimu školní výuky a domácí přípravy dosáhnout zlepšení. Jazyk je třeba rozvíjet po dobu minimálně 5 let, ve většině případů ještě déle.

Ve 2. stupni PO jsou zařazeni žáci s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka, což vyžaduje individuální přístup ke vzdělávacím potřebám žáka, úpravy v organizaci a metodách výuky, v hodnocení žáka, ve stanovení postupu i forem nápravy a případně využití IVP. Nárok mají např. na 3 hodiny ČDJ týdně, nejvýše 120 hodin ročně na ZŠ, úpravu obsahu vzdělávání, speciální učebnice, aj.

Ve 3. stupni PO jsou zařazeni žáci s neznalostí vyučovacího jazyka, což vyžaduje znatelné úpravy v metodách práce, organizace a průběhu vzdělávání, úpravě ŠVP, v hodnocení žáka. Rozsah těchto opatření zahrnuje zejména úpravy ve strategiích práce s učivem, úpravy v podmínkách a postupech školní práce a domácí přípravy, včetně posilování motivace a postojů ke školní práci, v odůvodněných případech pak úpravy obsahu vzdělávání. Nárok mají např. na 3 hodiny ČDJ týdně, nejvýše 200 hodin ročně na ZŠ, úpravu obsahu vzdělávání, speciální učebnice a pomůcky, aj. (Novela ŠZ 2016, 2018)

Dle informací z projektu Inkluzivní škola ale vyplývá, že školy se setkávají s odmítavým přístupem ŠPZ. Jedním z důvodů je problém v diagnostice u žáků, kteří nemluví česky. I zde má často výchovná poradkyně školy rozhodující funkci ve vzdělávacích postupech. Doporučuje rodině možné postupy ve výuce, odkazuje je na odborníky, jazykové školy a organizace. Jednou z organizací, která se zabývá vzděláváním osob s OMJ je organizace META.

META, o.p.s. je nezisková organizace, která od roku 2004 pomáhá cizincům a osobám s OMJ při vzdělávání a pracovním začleňování. Často ji ale neoslovují pouze rodiče a studenti, ale také školy a školská zařízení, kterým poskytuje metodickou pomoc a výukové materiály pro vzdělávání osob s OMJ. Obrací se na ni učitelé, ředitelé škol, ale často právě výchovní poradci, kteří poté předávají materiály jednotlivým učitelům, především českého jazyka. V současné době se organizace věnuje pořádání mnoha akreditovaných kurzů, např. asistentů pedagoga, kteří jsou nyní žádanými zaměstnanci škol k žákům se SVP. Pořádá semináře pro pedagogy, které lze realizovat v místě pracoviště jednotlivých škol pro všechny pedagogy. Organizaci META spravuje od roku 2009 výše zmíněný webový portál Inkluzivní škola.

3.2.3 Pedagogická diagnostika

Jak uvádí autorka (Hadj Moussová, 2004) ve své knize Intervence Pedagogicko-psychologické poradenství, je vždy důležitá nejprve pedagogická diagnostika žáka. Pedagogickou diagnostiku může provádět třídní učitel nebo učitel konkrétního předmětu a to ve spolupráci s výchovným poradcem školy. Pedagogická diagnostika často předchází vyšetření v odborném poradenském zařízení, jako jsou například PPP, SPC nebo SVP. Podle platného metodického pokynu je možné zažádat o vyšetření také u odborníka ve zdravotnickém zařízení – logopedie, klinická psychologie, dětská psychiatrie. PPP,

SPC, SVP jsou pak garanty posuzování adekvátnosti realizovaného vyšetření. Tato novinka by měla zabránit opakovaným psychologickým vyšetřením dítěte v krátkém časovém intervalu. (Hadj Moussová, 2004, s. 132-133). K pedagogicko-psychologickému vyšetření je třeba písemný souhlas zákonných zástupců dítěte. Pokud rodiče s vyšetřením nesouhlasí, nelze jim vyšetření nařídit. V těchto situacích by měl učitel či výchovný poradce přesvědčit rodiče, že je především v zájmu jejich dítěte vyšetření absolvovat. Pokud rodiče s dítětem vyšetření absolvují, také zpráva z tohoto vyšetření se nepředává automaticky škole. Pouze se souhlasem rodičů. Zpráva by měla obsahovat vlastní průběh vyšetření, závěr vyšetření s uvedením konkrétní případné diagnózy, např. konkrétní specifické poruchy učení, její stupeň závažnosti a navrhovaná doporučení pro učitele (doporučené organizační formy a metody vzdělávání, pomůcky) a doporučení pro domácí přípravu žáka. Jako intervenční postup bývá nejčastější

- Integrace (nyní již hovoříme o inkluzi) žáka v základní škole, zařazení žáka do specializované třídy či speciálních škol, zařazení do některého z programů terapie realizovaných přímo ve škole; V současné době se jedná nejčastěji o pedagogickou intervenci žáka v počtu hodin stanovených PPP, SPC, kdy učitel pomáhá žákovi překonávat obtíže, které žák má. Může se jednat o pomoc v konkrétním předmětu, ujasnění a pochopení probíraného učiva, nastavení pravidel, režimu přípravy na vyučování, nácvik domácí přípravy na vyučování. Dalším programem je speciální péče, kterou by měl vykonávat speciální pedagog dané školy. Měl by vhodnými metodami a formami výuky v počtu hodin také určenými poradenským zařízením vzdělávat žáka v oblastech, které mu způsobují problémy ve výuce. Často se jedná o kompenzační techniky, které žákovi nahrazují běžný postup vzdělávání. Například hodiny logopedické péče, výuka Braillova písma, rozvoj zrakového a sluchového vnímání, orientaci v prostoru atd. Také v této oblasti je nutná spolupráce výchovného poradce s učiteli a speciálními pedagogy. V některých případech i se školním psychologem;
- Individuální či skupinová pedagogická či psychologická terapie v pedagogicko-psychologické poradně, speciálně pedagogickém centru;
- Tolerance problémů žáka v hodinách, mírnější formy hodnocení;
- Postoupení problémů k řešení k jinému odborníku – logopedovi, psychiatrovi, neurologovi aj. (Hadj Moussová, 2004, s. 134).

Součástí školního poradenského pracoviště by měl být školní speciální pedagog a školní psycholog. Některé školy zaměstnávají tyto zaměstnance pouze externě, jiné mají tyto profese součástí pedagogického sboru. Ty často pracují a komunikují s žáky, kteří jejich péči potřebují. Mohou s nimi konzultovat a řešit jejich obtíže častěji než školní poradenská zařízení.

3.2.4 Pedagogická diagnostika třídy

Mezi důležitou součástí náplně práce výchovného poradce a také učitele patří pedagogická diagnostika. Nejenom individuální diagnostika žáka, ale diagnostika celé třídy. Diagnostika třídy je důležitá jak z hlediska prevence, ale především při podezření na vyskytnutí se jakéhokoliv nežádoucího jevu ve třídě. Ať se již jedná o zhoršení prospěchu třídy nebo nějaké kázeňské či výchovné problémy.

Pedagogická diagnostika je předpokladem k intervenci ve školní třídě. V knize *Intervence pedagogicko-psychologické poradenství* (Hadj Moussová, 2004) autorka vysvětluje konkrétní postupy. Navrhuje využití pomoci a spolupráce školního psychologa či pracovníka pedagogicko-psychologické poradny. Nejčastější pedagogická diagnostika se využívá ke zjišťování sociálních vztahů ve třídě, při kterých je cílem zjistit pozice a vliv jednotlivých žáků i skupin ve skupinové struktuře třídy. Nejvíce volenou technikou je sociometrie. Je třeba předkládat dětem takovou sociometrii, při které je nutno brát zřetel na věk dětí a jejich rozumové schopnosti, aby výsledky měření byly objektivní a měly vypovídající hodnotu. Z výsledků měření si poradenský pracovník, případně ve spolupráci s učitelem, vyberou skupinu žáků, která má ve třídě pozitivní vliv a velkou oblibu. Za pomoci těchto žáků se snaží o kladné ovlivnění ostatních žáků ve třídě a zamezení tvorby negativního jádra. Důležitá je také autoevaluace učitele. I on sám by se měl zamyslet nad správnými postupy komunikace s žáky, rodiči, ostatními kolegy. Také s jeho evaluací a návrhy k případné nápravě může učiteli podat pomocnou ruku výchovný poradce a navrhnout možná řešení k případnému zlepšení třídního klima ve třídě.

3.2.5 Klima školní třídy

Klima školy a školní třídy vypovídá o spokojenosti všech zúčastněných ve vzdělávacím procesu jedné školy. Vypovídá o vztazích mezi vedením a učiteli, mezi učiteli samotnými, učiteli a žáky a také mezi jednotlivými žáky. Dobré vztahy jsou důležité i mezi školou

a rodiči žáků. Všechny tyto vztahy vytváří atmosféru, která právě vypovídá o klima školy. Klima školní třídy často utváří učitel a samotní žáci. Pokud dojde k narušení vztahů mezi žáky či mezi žáky a učitelem, je třeba situaci řešit. *Pedagogické vedení školních tříd či skupin žáků předpokládá znalost a pochopení pedagogicko-psychologických charakteristik školní třídy jako sociální skupiny. S tímto tématem je třeba pracovat v několika rovinách – sociální, pedagogicko-psychologické, poradenské. Je třeba upozornit, že pokud se jedná o intervenci v problémové třídě, realizátorem by měl být školní psycholog nebo výchovný poradce, kteří nejsou přímými účastníky každodenního života třídy. Pokud se však jedná o preventivní působení při tvorbě nové třídy či převzetí funkce třídního učitele, řídicím článkem by měl být právě třídní učitel. (Hadj Moussová, 2004, s. 71-72)* Z knihy Intervence pedagogicko-psychologické poradenství je tedy patrné, že také v oblasti klima školy je role výchovného poradce nepostradatelná. Může být poradcem učitele nebo se on sám podílí na intervenci, která směřuje k obnovení pozitivních vztahů mezi žáky, případně mezi žáky a učiteli.

3.2.6 Rodiče jako účastníci poradenského procesu

V knize Intervence pedagogicko-psychologické poradenství (Hadj Moussová, 2004) autorka vysvětluje důležitost spolupráce výchovného poradce s rodiči žáků jako velmi důležitou a v některých případech náročnou roli pro výchovného poradce. Vzhledem k rozdílným výchovným stylům rodičů je třeba, aby poradce rozpoznal a zároveň pracoval odlišným způsobem s jednotlivými rodiči. Často přicházejí za výchovným poradcem nebo do poradenských zařízení rodiče dětí, jejichž problémy nejsou samotnými rodiči nezvladatelné. To jsou rodiče, kteří jsou úzkostnější a mají velký zájem o své děti, mají opravdu velký vztah ke své rodině. Rodiče žáků, kde dochází k závažným rodinným krizím, kde má žák často velké kázeňské nebo vzdělávací problémy tak často výchovného poradce nevyhledávají. *Při spolupráci poradce s rodiči dětského klienta je tedy zapotřebí respektovat určitou specifiku vztahu rodičů a dítěte. (Hadj Moussová, 2004, s. 86)*

(Drapela in Hadj Moussová, 2004, s. 86) uvádí tři základní typy vztahu rodičů k dítěti a jejich možné následky, na které je třeba brát zřetel při komunikaci s nimi.

- *Rodiče příliš emocionálně (ať pozitivně či negativně) zainteresovaní na svém dítěti. To může vést k hyperprotektivním nebo naopak k perfekcionistaickým postojům rodičů;*

- *Rodiče emocionálně nezainteresovaní. Důsledkem může být nepřijetí či zavržení dítěte případně jeho zanedbávání (někdy až týrání);*
- *Rodiče akceptující své dítě, buď věcně (neemocionálně) nebo láskyplně. Jejich postoje k dítěti jsou v podstatě přiměřené, i když se liší v míře emocionálního odstupu.*

Úlohou výchovného poradce či poradců v poradenských zařízeních je tedy odhadnout, s jakým rodičem jedná, zvažovat, jakou spolupráci může od konkrétního rodiče očekávat, aby byla pro dítě vhodná a zda vůbec je možné nějakou spolupráci očekávat. Velká ambicióznost rodičů, přehnané nároky na dítě, ba naopak příliš velká liberalita a nevyžadování žádných povinností, může dítěti také uškodit. Záleží tedy na poradci, aby odhadl situaci a snažil se pro obě strany zúčastněných, rodiče i děti nalézt optimální řešení, které by vedlo ku prospěchu žáka a spokojenosti žáka i rodičů. Jak uvádí ve své knize (Hadj Moussová, 2004) je velmi důležité, zda rodiče přichází za poradci dobrovolně nebo jsou k návštěvě nuceni jinou organizací. Ve druhém případě jdou často již se zaujatým přístupem. Poradce by se měl vždy snažit přesvědčit rodiče, že veškeré zamýšlené kroky jsou směřovány ku prospěchu jejich dítěte. Nikoliv ke kritice jejich výchovných metod či postupů.

Studijní program výchovného poradenství je tedy nezbytnou součástí pro vykonávání této profese. Specializuje na získání informací a dovedností, které je třeba k výkonu funkce výchovného poradce, konkrétně pro využití a uplatnění v praxi. S pozicí výchovného poradce souvisí dle MŠMT povinnost dalšího vzdělávání. *MŠMT vydává tzv. standard Studia pro výchovné poradce, jímž se musí řídit všechny organizace, které chtějí výchovné poradce vzdělávat. Toto vzdělání je možné pouze za předpokladu, že byl kurz akreditován MŠMT a splňuje veškeré nároky uvedeného standardu.* (Čáp, 2009, s. 25). Součástí studia může být průběžné odevzdávání seminárních prací či portfolií ze svých praxí.

3.2.7 Dokumentace výchovného poradce

Nutnou součástí náplně výchovného poradce je také zakládání odborných záznamů a informací o žácích v poradenské péči, dalších poradenských zařízeních a jejich zabezpečení v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů. Každý výchovný poradce musí také vést písemné záznamy umožňující doložení rozsahu a náplně činností, které vykonává nebo navrhuje či jaká opatření momentálně realizuje. Nutnou součástí dokumentace je seznam žáků, kterým je poskytována poradenská činnost nejenom školního poradenského

pracoviště, ale také školských poradenských zařízení. Do složky k jednotlivým žákům výchovný poradce zakládá veškerou dokumentaci, spojenou s konkrétní osobou. Jedná se například o různé žádosti k vyšetření, komunikaci mezi rodiči a školou, komunikaci mezi školou a poradenskými zařízeními. Dále zprávu z poradenských zařízení, pokud ji zákonní zástupci poskytnou škole a také doporučení školského poradenského zařízení. Z této dokumentace vyplývají další kroky výchovného poradce, vedoucí k individuálním postupům a diferenciovaného přístupu k jednotlivým žákům se SVP a žáků nadaných.

Po zavedení inkluzivního vzdělávání vznikla nová dokumentace v souvislosti s poskytováním podpůrných opatření na základě vyhlášky č. 27/2016 Sb. Některá dokumentace vyplývá přímo z vyhlášky, jinou si musí jednotlivé školy vytvořit samostatně. Jak uvádí v odborném časopise Řízení školy PhDr. Mgr. Monika Puškinová, Phd., specialistka na školskou problematiku, jedná se například o Individuální vzdělávací plán (dále jen IVP – 6.2.2) nebo Plán pedagogické podpory (v současné době platí, že plán pedagogické podpory není již povinnou dokumentací školy). (6.2.1). Na některých školách využívají také Individuální výchovný program (6.2.4). Mezi další dokumentaci spadá také *vyhodnocování poskytování podpůrných opatření. Pokud je poskytování podpůrných opatření druhého a vyššího stupně spojeno se vzdáváním podle individuálního vzdělávacího plánu, je logické, aby vyhodnocování poskytování podpůrných opatření bylo zaznamenáno v individuálním vzdělávacím plánu.* Mezi další dokumentaci výchovného poradce patří *Doporučení k vyšetření školským poradenským zařízením.* K tomuto doporučení dochází v případě, kdy nepostačuje první stupeň podpůrných opatření poskytovaných školou nebo také v případě, kdy podpůrná opatření 2. – 5. stupně nepostačují k naplňování vzdělávacích potřeb jedince. Také *Projednání ukončení poskytování podpůrného opatření druhého až pátého stupně* lze zahrnout do dokumentace výchovného poradce. Vzor tohoto formuláře není, školy si vypracovávají vlastní. Pokud byl žák vzdáván dle IVP, lze toto ukončení zaznamenat zde. Také *Svolání jednání se zletilým žákem nebo zákonným zástupcem žáka a zaměstnancem školského poradenského zařízení* by nemělo chybět v dokumentaci výchovného poradce, stejně jako *Žádost o revizi doporučení školského poradenského zařízení. V souladu s § 16 odst. 1. školského zákona mají škola nebo školské zařízení právo požádat o revizi doporučení školského poradenského zařízení, a to do 30 dnů od dne, kdy doporučení dostaly. Se žádostí se obrací na Národní ústav pro vzdělávání.* (Puškinová, 2017)

Mezi další dokumentaci výchovného poradce patří například dokumenty, které vyjadřují nesouhlas zákonných zástupců s řešením situací výchovného poradce s žákem. Toto potvrzení je třeba mít podepsané a uložené v dokumentaci, aby případně nemohl být poradce obviněn ze zanedbání svých povinností. (Freibergová, 2008)

4 ASOCIACE VÝCHOVNÝCH PORADCŮ

Pro podporu nejenom výchovných poradců, ale i ostatních členů výchovného poradenství a snadnější předávání zásadních informací týkajících se aktuálních témat výchovného poradenství bylo založeno sdružení Asociace výchovných poradců. Dle stanov občanského sdružení Asociace výchovných poradců, o. s. (dále jen Asociace), je Asociace nezisková, nezávislá organizace sdružující členy se společným zájmem. Z velké většiny jsou jejími členy poradenští pracovníci, kteří působí ve vzdělávacích a poradenských zařízeních. Nejčastěji to jsou výchovní poradci, kteří působí na vysokých, vyšších odborných, středních a základních školách. Cílem Asociace je podporovat dosahování společných záměrů, plnění společně stanovených cílů. Její členové si při jednotlivých setkáních předávají cenné zkušenosti, ze kterých čerpají při konkrétních situacích v praxi, informují veřejnost o kariérových, studijních a výchovných poradenských službách. Asociace se také podílí na rozvoji a organizaci celoživotního vzdělávání poradců. Organizuje pro výchovné poradce či zájemce o tuto činnost různé kurzy, semináře a konference. Členem Asociace se může stát osoba starší 18 let, která se ztotožňuje se stanovami a cíli Asociace a tyto stanovy dodržuje. Všichni výchovní poradci by se měli dle Asociace výchovných poradců řídit etickým kodexem.

5 ETICKÝ KODEX VÝCHOVNÉHO PORADCE

Tak jako mnoho jiných profesí, také výchovní poradci mají svůj etický kodex, který vymezuje určitá pravidla, která by měli poradci dodržovat. Tento kodex lze nalézt na stránkách Asociace výchovných poradců. Etický kodex výchovných poradců byl schválený na Kongresu v Praze dne 28. března 2008. Tato pravidla slouží k ochraně klientů, ale také k ochraně samotných poradců. Na prvním místě je především etická zodpovědnost ve vztahu ke klientovi. Každý výchovný poradce by se měl snažit poskytovat klientovi maximum ze svých schopností a dovedností s profesionálním, ale zároveň lidským přístupem. V žádném případě by se nemělo stát, aby poradce zneužíval vztahů s klienty k vlastnímu prospěchu nebo aby jeho jednání byla ovlivňována různou diskriminací či rozlišováním klientů na základě jejich barvy pleti, pohlaví, národnosti a jiných individuálních či kulturních odlišností. Vždy by měl vymezit maximálně možný rámec jeho služeb. Důležitou součástí práce poradce s klientem je dodržování diskrétnosti vůči klientovi. Ať už se jedná o žáky nezletilé, studenty zletilé či jejich rodiče. Klienti by měli mít naopak možný přístup k veškerým materiálům, které se týkají jejich osoby. Klient by měl být seznámen s postupy řešení, které výchovný poradce zvažuje podniknout a měl by s nimi souhlasit. Případné změny v řešení musí být klientovy včas oznámeny. Po celou dobu poskytování služeb klientovi musí výchovný poradce dbát na zachování občanských a zákonných práv klienta. Výchovný poradce spolupracuje také s jinými odborníky, kteří mohou klientovi pomoci. Například se školskými poradenskými zařízeními, s metodikem prevence, s třídním učitelem nebo vyučujícími jednotlivých předmětů. Orientuje se v oblasti kompetencí jednotlivých odborníků. S rodiči žáků projednává možné postupy v rámci pedagogické intervence týkající se edukace jejich dítěte.

V časopise *Rodina a škola* popisuje také Zuzana Freibergová v článku *Novinky ve výchovném poradenství obsah etického kodexu výchovných poradců*. Kromě již výše zmíněného obsahu uvádí, jak je důležité, aby poradci vedli žáky k uvědomění si hodnot, které jim život nabízí. Cílem je učit žáky vážit si smyslu života, zdraví, vzdělání, rodičovství, lásky a postupně i manželství a vlastní práce. Výchovný poradce má být zprostředkovatelem mezi žáky, učiteli, rodinou, a pokud dojde mezi těmito skupinami ke konfliktům, mělo by být v jeho zájmu situaci řešit, pomáhat zmíněným skupinám. Žáky se tak snaží bránit před školním neúspěchem. Mezi žáky je třeba pěstovat kladné vztahy,

toleranci, komunikaci, schopnost pracovat v týmu a vytvářet vzájemnou důvěru. Pomáhá ukazovat dětem cestu vpřed, která směřuje k plnění jejich cílů.

6 INKLUZE

Pro práci výchovného poradce je důležité se orientovat také ve změnách, které probíhají v rámci inkluzivního (společného) vzdělávání. V této části autorka diplomové práce ve stručnosti popisuje vznik inkluze a inkluzivního vzdělávání tak, jak ji líčí autorka knihy *Průvodce školní inkluzí*, (Tannenbergerová, 2016) s dalšími autory. *Kořeny inkluzivních myšlenek sahají daleko do minulosti. Avšak inkluzivní směřování, které ovlivňuje realitu v současných školách, je patrné v euro-americkém prostředí až poslední dvě desetiletí. Inkluze a inkluzivní vzdělávání jsou pojmy, které se používají od doby konání konference v Salamance v roce 1994.*¹ (Tannenbergerová, 2016, s. 34)

Dle Tannenbergerové si termín inkluzivní vzdělávání mnoho lidí, včetně odborné veřejnosti vykládá mylně. Jak autorka knihy *Průvodce školní inkluzí* vysvětluje, nejedná se pouze o společné vzdělávání minoritních skupin či jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami. Inkluze je opatření, které dává možnost navštěvovat všem dětem běžné základní školy, nejlépe v jejich místě bydliště. Učitelé na takto orientovaných školách by měli přistupovat k jednotlivým žákům individuálním a diferencovaným přístupem. Každý žák by zde měl mít možnost vzdělávat se dle svých schopností, vzdělávání by mělo být přizpůsobeno jeho konkrétnímu handicapu. Učitel by se měl snažit vyzdvihnout a podpořit žáka v jeho silných stránkách, podpořit jeho případný talent. Společné vzdělávání by tak mělo být ku prospěchu všech zúčastněných. Při takovémto vzdělávání dochází k rozvíjení vzájemného respektu.

---

¹ <http://osf.cz/wp-content/uploads/2016/10/prohlaseni-ze-salamanky.pdf> [online]. [cit. 2017-12-06].

Více než tři sta představitelů devadesáti dvou vlád a dvaceti pěti mezinárodních organizací se od 7. do 10. června 1994 setkali ve španělské Salamance, aby přispěli k dosažení cíle Vzdělávání pro všechny tím, že zvažují, jaké zásadní proměny různých politik jsou potřeba, aby se mohl šířit přístup inkluzivního vzdělávání, a konkrétně pak to, aby všechny děti, a to především ty se speciálními vzdělávacími potřebami, mohly chodit do běžných škol. Celou konferenci organizovala španělská vláda ve spolupráci s UNESCO a setkali se na ní vysocí státní úředníci zabývající se školstvím a vzděláváním, tvůrci politik, ti, kteří tyto politiky administrují, a různí odborníci, jakož i představitelé OSN a jejich specializovaných agentur, představitelé dalších mezinárodních vládních organizací, lidé z nestátních neziskových organizací a zástupci dárcovských institucí. Na této konferenci bylo přijato Prohlášení ze Salamanky, které se týká principů, politik a praxe ve vzdělávání dětí a dospělých se speciálními vzdělávacími potřebami, a Akční rámec pro jejich dosažení. Tyto dokumenty se opírají o princip inkluze, spočívající v tom, že je uznána potřeba společného úsilí, aby běžné školy byly „školy pro všechny“ – tedy toho, aby se z nich staly instituce opravdu pro každého, které dovedou vyzdvihnout rozmanitost, skutečně podporují proces učení a reagují na konkrétní potřeby každého jednotlivce. Toto Prohlášení i Akční rámec představují podstatný krok směrem k naplnění principu Vzdělávání pro všechny a k tomu, aby se školy v oblasti vzdělávání staly efektivnějšími.

Cílem inkluze je tedy začlenit všechny žáky do hlavního proudu vzdělávání, zajistit optimální podmínky pro sociální a kognitivní rozvoj všech žáků a podpořit vzdělávací úspěšnost každého žáka. (Walterová in Tannenbergerové, 2016, s. 35)

Princip inkluze předpokládá, že běžné školy by měly vzdělávat všechny děti bez ohledu na jejich fyzické, intelektuální, emocionální, sociální, jazykové nebo jiné podmínky. Běžné školy s inkluzivní orientací jsou nejefektivnějšími prostředky pro potlačení diskriminujících postojů, pro vznik vstřícných komunit a vytváření zdravé společnosti. (The Samanca Statement in Tannenbergerové, 2016, s. 36)

Výraz, který býval a stále ještě je zaměňován s výrazem inkluze, je integrace. Světová zdravotnická organizace popisuje integraci jako *sociální rehabilitaci*. (Pipeková in Tannenbergerové, 2016, s. 39) Integraci vysvětluje jako stav jedince, který je vyrovnaný se svojí případnou vadou, žije v běžné populaci s lidmi bez postižení, spolupracuje s nimi, je brán jako rovnocenný, společensky uznávaný a potřebný. *Integrované vzdělávání je chápáno jako zapojování žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby. (Průcha, Walterová a Mareš in Tannenbergerové, 2016 s. 39)* Integraci lze dělit na individuální a skupinovou. Individuální popisuje Tannenbergerová jako vzdělávání žáka se SVP v běžné základní škole v normální třídě s ostatními zdravými spolužáky. Skupinovou integraci vysvětluje jako vzdělávání žáka ve třídě s žáky s podobným zdravotním postižením, kdy ale tato třída nebo skupina žáků je součástí běžné základní školy. Stručně by se tedy dal shrnout rozdíl mezi inkluzí a integrací následovně: Inkluze je proces, který stále probíhá, prochází různými změnami, děje se stále. Integrace je stav, který je momentální. Je to stav, který umožňuje vytvoření podmínek pro začlenění jedince.

6.1 Pojetí inkluzivního vzdělávání od září 2016

Monika Tannenbergerová ve své knize Průvodce školní inkluzí vyjmenovává čtyři hlavní ukazatele, kterými lze poznat inkluzivní školu. Mezi čtyři zkoumané a posuzované tematické oblasti ve školách patří:

- *Kultura;*
- *Podmínky;*
- *Praxe;*

- *Relace* (Tannenbergerová, 2016., s. 41)

Hodnocením oblasti kultury je myšleno zjišťování hodnot a postojů jednotlivých pracovníků školy, kteří se svým chováním podílí na celkové atmosféře, která ovlivňuje klima, filosofii a politiku školy. Pod touto oblastí se často schovává nejhůře zachytitelné, přesto důležité. V oblasti podmínek se hodnocení zaměřuje na podmínky především materiální, organizační a personální. Oblast praxe je posuzována z pohledu na žáka. Na jeho možnosti při vzdělávání, hodnocení a individualizovaný přístup k němu a zároveň projevení snahy o co možná největší míru začlenění a vzájemnou spolupráci s ostatními jedinci v rámci procesu výuky. Čtvrtou zmíněnou oblastí hodnocení je relace. Jde o zjišťování a zachycení vztahů mezi jednotlivými aktéry vyučovacího procesu. Mezi žáky a učiteli, rodiči a učiteli, učiteli a asistenty pedagoga a to jak uvnitř školy i mimo ni.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v návaznosti na schválenou novelu školského zákona a prioritní úkoly v roce 2015 systematicky a intenzivně zavádí inkluzivní vzdělávání, čímž nastoluje rovný přístup ke vzdělávání všech žáků v rámci České republiky. Zastřešujícím strategickým dokumentem v oblasti vzdělávání je Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020. Z jeho priorit vychází koncepce Akčního plánu inkluzivního vzdělávání na období let 2016 - 2018 a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR na období 2015 – 2020, který obsahuje podrobněji definovaná opatření. (Kaleja, Zezulková, 2016, s. 49)

Akční plán má za úkol postupně připravovat jednotlivé části systému tak, aby bylo možné průběžně krok za krokem realizovat změny, které vychází z novely zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Akční plán se nadále zaměřuje na zavazující se úkoly MŠMT vůči Evropské komisi. Jedním z úkolů bylo zrušení přílohy v Rámcově vzdělávacím programu základního vzdělávání – příloha o lehkém mentálním postižení (dále jen RVP ZV – LMP), která upravuje vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením) a druhým úkolem je kontrola RVP pro ZV. *Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od září 2016 zohledňuje zrušení přílohy LMP, přičemž Národní ústav pro vzdělávání zveřejnil materiál, který má pomoci školám zorientovat se ve změnách a uvést své školní vzdělávací programy do souladu s novým RVP ZV. Obsahem pomocného materiálu jsou jednak upravené kapitoly RVP ZV, komentáře k nim a doporučení pro vzdělávání žáků s LMP, jednak doporučení pro vzdělávání žáků a doporučené postupy při úpravách Školního vzdělávacího programu*

(dále jen ŠVP), při tvorbě plánů pedagogické podpory a individuálních plánů. (Kaleja, Zezulková, 2016, s. 50) RVP ZV, dle kterého jsou vzdělávání žáci s LMP obsahuje doporučené snížené výstupy a obsahy vzdělávání. Tyto obsahy nesmí být nižší, než výstupy škol speciálních.

6.2 Vyhláška č. 27/2016

Od 1. září 2016 nabyla účinnosti vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Ta vymezuje pravidla poskytování systému podpůrných opatření.² (Kaleja, Zezulková, 2016, s. 50)

Důležité změny nastávají zejména v novele § 16 školského zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Konkrétně § 16 až 19 jsou speciálně věnovány vzdělávání dětem se SVP od předškolního vzdělávání až po školy vyšší odborné. Vzdělávání žáků cizinců se věnuje § 20. Rozdíl ve znění původním a novelizovaném znění je v charakteristice dítěte se SVP. V původním znění jsou žáci se SVP definováni jako *osoby se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním*. V novelizovaném znění jsou tito žáci uvedeni jako *osoby, které k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření*. Paragraf 16 také obsahuje informace o poradenské pomoci školy a školských poradenských zařízeních. Dále se zde pojednává o podmínkách přijímání ke vzdělávání a ukončení studia a také o hodnocení žáků se SVP. Konkrétní podpůrná opatření jsou stanovena v odstavci 2 § 16. *Podpůrná opatření se člení do pěti stupňů, a to podle pedagogické, organizační a finanční náročnosti. Podpůrná opatření různých druhů a stupňů lze kombinovat.* (Kendlíková, 2018, s. 8-10)

6.2.1 Podpůrná opatření

Podpůrná opatření prvního stupně představují minimální úpravu metod, organizace a hodnocení vzdělávání a jsou poskytována žákovi, u kterého se projevuje potřeba úprav

---

² Podpůrná opatření jsou taková opatření, která jsou poskytována žákům ve školách a školských zařízeních. Jsou vytvořena na základě doporučení učitele, výchovného poradce, PPP, SPC, SVC. Obsahují nezbytné úpravy ve vzdělávání žáka na základě jeho zdravotního stavu, kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. Děti se SVP mají právo na bezplatné poskytování těchto podpůrných opatření školou a školským zařízením. (Kaleja, Zezulková, 2016, s. 50)

ve vzdělávání nebo školských službách a zapojení v kolektivu. Podpůrná opatření prvního stupně nemají normovanou finanční náročnost. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

Také zde se uplatňuje role výchovného poradce na základní škole. Často se třídní učitel nebo učitel konkrétního předmětu nebo rodič nezletilého žáka obrací na výchovného poradce o radu. Na počátku inkluzivního vzdělávání (září 2016) byl první stupeň podpůrných opatření ošetřen sestavením Plánu pedagogické podpory (dále jen PLPP, příloha č. 3) pro konkrétního žáka. Na sestavení PLPP se může podílet výchovný poradce, třídní učitel, učitel konkrétního předmětu. S PLPP by měl být seznámen zákonný zástupce, ale není to povinnost závazná. Tento plán se zpravidla vytváří na dobu maximálně 3 měsíců. Plán uvádí důvody, které vedly k jeho sestavení, obsahuje metody, postupy a formy vzdělávání, které by mohly být prvním krokem k řešení stěžejní situace žáka ve škole, ale také v rámci domácí přípravy. V současné době již není plán pedagogické podpory nutnou součástí prvního stupně podpůrných opatření, který musí být předkládán při případném odeslání žáka k vyšetření do poradenských zařízení. Dle PhDr. Lenky Felcmanové, Ph.D. z katedry Speciální pedagogiky Univerzity Karlovy, nebyl formulář pro první stupeň podpůrného opatření dostatečně přehledný a v současné době (březen až duben 2019) se paní doktorka podílí na vyhotovení nového formuláře. (informace ze semináře organizovaného Lenkou Felcmanovou, Univerzita Karlova, leden 2019) Některé školy ale i nadále pokračují dle původního zadání, tedy vytváří plán pedagogické podpory. Také výchovná poradkyně základní školy, na které autorka diplomové práce pracuje, požaduje po učitelích vytváření tohoto plánu a případě odeslání dítěte k dalšímu vyšetření, posílá tento plán včetně jeho vyhodnocení do konkrétního poradenského zařízení.

Podpůrná opatření prvního stupně jsou poskytována školou. Škola je poskytuje bez nároku na navýšení finančních prostředků (viz §16 odst. 4 školského zákona v platném znění). (Kendlíková, 2018, s. 11)

Pokud by k naplnění vzdělávacích potřeb žáka nepostačovalo poskytování podpůrných opatření prvního stupně, doporučí škola nebo školské zařízení (dále jen škola) žákovi využití poradenské pomoci školského poradenského zařízení za účelem posouzení jeho speciálních vzdělávacích potřeb. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

Také toto doporučení k vyšetření nabízí zákonným zástupcům nezletilého žáka nebo zletilému žákovi výchovný poradce školy nebo třídní učitel. Ve své dokumentaci si ke složce dítěte výchovný poradce zakládá doporučení k vyšetření.

Mezi školská poradenská zařízení patří, jak již autorka ve své práci zmiňuje, PPP a SPC. Obě zařízení se věnují dětem, rodičům, škole a poskytují jim: *speciálně pedagogické, pedagogicko-psychologické, preventivně-výchovné, informační, diagnostické, poradenské, metodické, napomáhající při volbě vhodných vzdělávacích postupů, spolupracují s orgány sociálně právní ochrany, zdravotnickými zařízeními, soudy ad.* Zvláštní postavení mají *střediska výchovné péče (SVP). Ta poskytují preventivně-výchovnou péči dětem, žákům a studentům s rizikem vzniku a vývoje poruch chování.* (Kaleja, Zezulková, 2016, s. 68)

Podpůrná opatření druhého až pátého stupně se poskytují na základě doporučení školského poradenského zařízení a s písemným informovaným souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

(Kendlíková, 2018) v knize Rok I. upozorňuje, že školské poradenské zařízení musí vycházet z mnoha faktorů, které ovlivňují nebo se podílí na vzdělávání jedince. Jak již bylo řečeno, mnoho jim napoví například PLPP, kde jsou stanoveny slabé i silné stránky jedince, dále je třeba zohlednit momentální zdravotní stav jedince. Pracovník poradenského zařízení musí brát zřetel také na životní podmínky, ve kterých jedinec vyrůstá, materiální a personální podmínky školy, které může škola žákovi ve vzdělávání poskytnout. Důležitými zdroji pro poradenského pracovníka jsou informace poskytnuté od zákonného zástupce – anamnéza žáka a také informace od samotného žáka, samozřejmě s přihlédnutím k jeho věku. Zdrojem důležitých informací, které mohou pomoci poradenským pracovníkům, jsou informace od třídních učitelů, učitelů konkrétních předmětů, výchovných poradců, ale také ošetřujících lékařů, klinických psychologů, psychiatrů či školních psychologů.

Podpůrná opatření druhého stupně jsou následující: Po následném vyšetření žáka školským poradenským zařízením, obdrží rodiče zprávu o diagnose. Škola, konkrétně výchovný poradce obdrží doporučení, která jsou vhodná pro další vzdělávání žáka vzhledem k jeho diagnose. Je pouze v zájmu zákonných zástupců, zda škole poskytnou také zprávu z vyšetření. Výchovný poradce informuje třídního učitele včetně dalších vyučujících žáka, kteří by měli doporučení respektovat a dodržovat navrhovaná opatření týkající se vzdělávání žáka. Někdy se jedná pouze o snadnější zásahy do výuky, jako např. změny

zasedacího pořádku, častější střídání činností pro udržení pozornosti žáka, množství zadávaných úkolů a delší čas na vypracování úkolu. V situacích, které vyžadují při vzdělávání mnohdy individuální přístup, využívání podpůrných didaktických a speciálních pedagogických pomůcek a případně také redukci učiva, je třeba přistoupit ke vzdělávání na základě individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP). IVP doporučuje také školské poradenské zařízení. (Katalog podpůrných opatření, 2015)

Při vzdělávání žáků dle stupně podpůrných opatření tři až pět, je nutné vzdělávat tyto žáky na základě vytvořeného IVP za dopomoci asistenta pedagoga. Zde má výchovný poradce stejnou funkci – koordinátora, jako v předchozím stupni 2. Do společného vzdělávání je tak zapojen asistent pedagoga nebo sdílený asistent.

Při dopomoci vzdělávání žáků 4. – 5. stupně, například žáků s těžkým tělesným postižením nebo jiným zdravotním postižením, je součástí edukačního procesu často také osobní asistent. Nemusí se jednat o zaměstnance školy. K jeho účasti je třeba svolení ředitele školy a rodičů žáka.

Podpůrná opatření se poskytují samostatně nebo v kombinacích různých druhů a stupňů v souladu se zjištěnými speciálními vzdělávacími potřebami žáka. Konkrétní druh podpůrného opatření lze poskytovat pouze v jednom stupni. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

Úkolem výchovného poradce v rámci vzdělávání žáků se SVP je tedy komunikace s vedením školy, s učiteli, rodiči a konkrétními školskými poradenskými zařízeními. S tím souvisí následná koordinace mezi vyučujícími různých předmětů při tvorbě IVP, následná kontrola, zda IVP obsahuje veškeré náležitosti včetně všech doporučení ze školského poradenského zařízení. V průběhu roku dohlíží výchovný poradce na dodržování podpůrných opatření z PPP či dalších poradenských zařízení. (Katalog podpůrných opatření, 2015)

6.2.2 Individuální vzdělávací plán

IVP (příloha č. 4) je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka, přičemž vychází ze školního vzdělávacího programu a je součástí dokumentace žáka ve školní matrice. Jak uvádí ve své knize (Kendlíková, 2018, s. 15), *před 1. 9. 2016 bylo v legislativě uvedeno, co má tento dokument obsahovat, nebyl však vytvořen žádný vzor.*

Nyní IVP obsahuje údaje o skladbě druhů a stupňů podpůrných opatření poskytovaných v kombinaci s tímto plánem, identifikační údaje žáka a údaje o pedagogických pracovnících podílejících se na vzdělávání žáka. V IVP jsou dále informace o úpravách obsahu vzdělávání žáka, časovém a obsahovém rozvržení vzdělávání, úpravách metod a forem výuky a hodnocení žáka a informace o případné úpravě výstupů ze vzdělávání žáka. IVP dále obsahuje jméno pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým škola spolupracuje při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka. IVP může být doplňován nebo upravován v průběhu celého školního roku podle potřeb žáka. Školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou sleduje a nejméně jednou ročně vyhodnocuje naplňování vzdělávacího plánu a poskytuje žákovi, zákonnému zástupci žáka a škole poradenskou podporu. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

Pokud školské poradenské zařízení doporučí žákovi vzdělávání dle IVP, výchovný poradce informuje opět třídního učitele nebo vyučující ostatních předmětů, kterých se výuka žáka dle IVP týká. Zákonný zástupce žáka písemným souhlasem potvrdí souhlas s vytvořením IVP. Za IVP zodpovídá ředitel školy. Výchovný poradce však společně s konkrétními vyučujícími dbá na vytvoření IVP nejpozději do 1 měsíce od doporučení od školského poradenského zařízení nebo od žádosti rodičů. IVP může být vytvořen také na základě žádosti zákonného zástupce, pokud hovoříme o žácích základní školy z různých důvodů. Například z důvodu dlouhodobého onemocnění žáka, jeho absence z důvodu sportovní reprezentace, díky studiu v zahraničí.

Zpracovat funkční IVP je úkolem vyučujícího pro konkrétního žáka a konkrétní předmět, pro který je IVP zpracován. Jedině tak lze zohlednit specifika daného předmětu v kontextu možností a schopností žáka, kterého vyučující pedagog zná. Hlavní rolí výchovného poradce v tomto procesu je koordinace činností souvisejících se vzděláváním žáků s potřebou podpůrných opatření. V žádném případě to neznamená, že výchovný poradce zpracovává individuální vzdělávací plány. (Katalog podpůrných opatření, 2015)

6.2.3 Asistent pedagoga

Pokud bylo dítěti přiděleno školským poradenským zařízením vzdělávání dle 3. stupně podpůrných opatření, má tedy nárok na vzdělávání dle IVP a za dopomoci asistenta pedagoga. Úkolem asistenta pedagoga je dopomoc žákovi při adaptaci na školní prostředí, začleňování se do kolektivu žáků, pomoc při řešení vzniklých situací ve výuce i během

přestávek, případně při pobytu ve školní družině. Dále může asistent pedagoga pomáhat pedagogickým pracovníkům, kteří pracují ve třídě či skupině, ve které je konkrétní žák zařazen. Asistent pedagoga se také podílí na potřebné komunikaci se zákonnými zástupci, například při řešení domácí přípravy žáka. (Opekarová, 2007) Dle nové Vyhlášky č.27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných, se role asistenta pedagoga v mnohém neliší. *Asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem, jehož pracovní povinnosti vycházejí zejména ze školského zákona a zákona o pedagogických pracovnících. Asistent pedagoga je zaměstnancem v našem případě základní školy a působí ve třídě nebo skupině, ve které se vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. (tj. žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním a žáci nadaní.* (Kaleja, Zezulková, 2016, s. 61)

Dle Kaleji a Zezulkové ředitel školy může rozhodnout, zda bude asistent pedagoga vykonávat pouze přímou pedagogickou činnost, nebo také nepřímou pedagogickou činnost, ve které by se podílel například na přípravě vyučování. Na rozdíl od osobního asistenta se může asistent pedagoga věnovat při práci i jiným žákům, aby se učitel mohl věnovat žákovi se SVP. Náplní asistenta pedagoga v době společného vzdělávání je vedení žáka k co možná největší míře samostatnosti.

Kendlíková ve své knize Rok I. uvádí, že rozhodne-li se ředitel školy pro přijetí asistenta pedagoga, je třeba, aby se obrátil se žádostí na Krajský úřad. Tato písemná žádost musí obsahovat název a sídlo školy, počet žáků se SVP, požadované vzdělání asistenta pedagoga a důvod jeho přijetí (nutno doložit rozhodnutí z PPP nebo ze SPC) a také vymezit předpokládanou náplň práce. Poté Krajský úřad informuje školu písemným souhlasem. Finanční prostředky poskytnuté na tuto funkci se odvíjí od výše úvazku, kterou stanovují PPP nebo SPC. Asistenty pedagoga je nyní možno přidělit žákům také na odpolední trávení volného času ve školní družině.

Ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v platném znění, se také uvádí, že asistent pedagoga může pracovat i s dalšími žáky ve třídě. Uvedený převáděcí předpis dokonce počítá s tzv. sdíleným asistentem, který za stanovených podmínek poskytuje podporu více žákům najednou. (Kendlíková, 2018, s. 30)

6.2.4 Individuální výchovný program

Šťásková v Týdeníku školství uvádí, že vzhledem k nárůstu kázeňských a výchovných problémů ve školách dalo v roce 2012 MŠMT možnost vzniku Individuálního výchovného programu (příloha č. 5). V některé literatuře se můžeme setkat také s názvem Smlouva s rodiči. Tento výchovný program není povinnou dokumentací škol, ale je pouze dobrovolným dokumentem, který lze využít při řešení opakovaných problémů žáka při vzdělávání. V roce 2013 se uskutečnilo vyhodnocení využívání programu, jehož výsledky přinesly pozitivní přínos pro většinu zúčastněných škol. Učitelé si nejprve mysleli, že budou mít možnost sankcionovat zákonné zástupce a žáky za zanedbávání povinností vůči škole, ale psycholog Václav Mertin, který byl autorem tohoto programu, je přesvědčil, že hlavním cílem je poskytnout rodině a dětem pomocnou ruku a často jim jen ukázat cestu, která povede ke zmírnění či nápravě potíží, případně k prevenci rizikového chování. Jak uvádí Václav Mertin, je důležitá důslednost plnění tohoto programu.

Také využití a nastavení tohoto Individuálního výchovného programu může iniciovat na školách výchovný poradce. Samozřejmě ve spolupráci s učiteli, vedením školy, metodikem prevence, školním psychologem, speciálním pedagogem, žákem a zákonnými zástupci. Vždy je důležité vycházet z toho, o jaké problémy se jedná a dle konkrétní situace volit patřičná opatření a osoby, které mohou pomoci. Na škole, kde autorka diplomové práce pracuje jako učitelka, tento výchovný program prozatím nevyužívají. Autorka práce po prostudování metodické podpory tohoto programu na stránkách MŠMT zvažuje návrh směrem k výchovné poradkyni, zda by nebylo možné tento program v některých situacích aplikovat. Zejména tam, kde se problémy u žáků v důsledku nespolupráce zákonných zástupců se školou neustále opakují. Jedná se nejčastěji o nenošení pomůcek na vyučování, neplnění domácích úkolů, nevhodné chování žáků ke spolužákům. Především u menších dětí, které potřebují v přípravě na vyučování pomoci, považuje autorka práce tento způsob řešení za praktický.

MŠMT připravilo metodickou podporu, jak s tímto programem pracovat ve školní praxi. Součástí doporučení, jak postupovat při řešení rizikového chování dětí jsou tři formuláře, které slouží pro záznamy jednotlivých postupů při řešení konkrétních situací nevhodného chování žáků. Prvním formulářem je Záznam o jednání s žákyní/žákem, druhým formulářem je Záznam o jednání s žákyní/žákem a zákonným zástupcem žákyně/žáka

a třetím formulářem je Individuální výchovný program. První formulář vymezuje informace, které jsou stanoveny mezi pedagogickým pracovníkem (například učitelem, vychovatelem, výchovným poradcem) a žákem. Jedná se o první krok řešení rizikového chování žáka s cílem vymezení a specifikace konkrétního problému a stanovení takových opatření, která by měla vést k nápravě. Dále je stanoveno datum kontroly, kdy dojde ke zhodnocení dosavadního vývoje. Tyto kontroly se opakují a postupně se i nadále vyhodnocují změny v oblasti chování žáka. Formulář je podepisován žákem i školním pracovníkem. Druhý formulář je na rozdíl od prvního rozšířen o konkrétní podporu žáka ze strany zákonných zástupců a podporu žáka ze strany školy. Ze strany podpory zákonných zástupců se jedná například o dohled nad domácí přípravou, kontrolou připravenosti žáka na vyučování, zajištění pomůcek na vyučování a dostatečnou komunikaci zákonného zástupce se školou. Pomoc ze strany školy spočívá nejčastěji v dostatečné spolupráci a komunikaci mezi žákem a zákonným zástupcem, dále respektování individuálních potřeb žáka a v maximální podpoře žáka v jeho silných stránkách. Třetím formulářem je samotný Individuální výchovný program. Důležitou částí tohoto programu je uvedení opatření, která budou následovat při neplnění stanovených úkolů a nelepšení situace. Také v tomto formuláři jsou stanovena konkrétní data, kdy se uskuteční zjištění nápravy a průběžného plnění úkolů.

6.2.5 Právní opatření při řešení problémového chování žáků na školách

Pokud nedochází k nápravě stanové v Individuálním výchovném programu, je třeba postupovat na základě právních předpisů. MŠMT vymezuje právní opatření, kterých je možné využít při řešení problémového chování žáků na školách. Tato opatření jsou stanovena v dokumentu Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách z února 2014. Tento dokument by měl pomoci školám při řešení rizikových situací na školách a měl by ukázat způsob, jak a kdy právní opatření uplatnit. Dokument vymezuje veškerý legislativní rámec, kterým se školy při řešení výchovných problémů žáků řídí nebo jednotlivé metodické postupy, které lze využívat v problémových situacích. Úlohou výchovného poradce je dle výchovné poradkyně školy, o které autorka píše diplomovou práci, orientovat se v této legislativě. Pro příklad autorka práce některé zákony, které je třeba znát a v případě potřeby dle nich postupovat, cituje:

- *Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon;*
- *Zákon č. 563/2004; o pedagogických pracovnících;*
- *Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních;*
- *Zákon č. 89/2012., Občanský zákoník;*
- *Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí;*
- *Zákon č. 111/2006 o pomoci v hmotné nouzi;*
- *Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky;*
- *Zákon č. 40/2009 S; trestní zákoník;*
- *Vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních;*
- *Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních;*
- *Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance;*
- *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení;*
- *Metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT;*
- *Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání z vyučování, prevenci záškoláctví a postihu záškoláctví;*
- *Metodické doporučení MŠMT pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků;*
- *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018, MŠMT.*

Ve své profesy třídní učitelky autorka práce také vychází z *Vyhlášky č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech povinné školní docházky. Tato vyhláška je prováděcím právním předpisem, který stanovuje mimo jiné druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování těchto dalších kázeňských opatření. (Využití právních opatření, MŠMT 2014)*

Ze školského zákona považuje autorka za důležité pro učitele i výchovné poradce přehled v oblasti opatření sankčního charakteru neboli kázeňská opatření. Za nejprísnejší kázeňské

opatření ve vztahu k žákovi je jeho vyloučení ze školy nebo školského zařízení. Toto opatření lze ale uplatnit pouze v okamžiku, kdy žák má splněnou povinnou školní docházku.

Mezi nejčastěji udělovaná kázeňská opatření, která může udělit třídní učitel na základě vlastního uvážení a doložených podkladech k udělení, patří napomenutí třídního učitele. Dalším stupněm dle závažnosti jsou důtky třídního učitele a důtka ředitele školy. Tyto důtky lze udělit pouze po projednání na pedagogické radě. Dále následuje dvojka a trojka schování. Učitelé se často radí s výchovným poradcem a metodikem prevence, jak konkrétní situaci vyhodnotit, jaký kázeňský postih zvolit. Pozitivním hodnocením je pochvala. Tato všechna opatření je nutné zaznamenat do elektronické dokumentace žáka a informovat o nich zákonné zástupce. Jak je ale uvedeno ve vyhlášce č. 48/2005, na nevhodné chování žáka by se nemělo odpovídat pouze kázeňskými opatřeními. Škola má také úlohu výchovnou a je třeba k žákovi tak přistupovat. Je třeba mu nabídnout patřičnou pomoc. A to jak v oblasti školního poradenského pracoviště nebo školského poradenského zařízení. V některých situacích je třeba zvážit, zda na vině není nepodnětné prostředí, ve kterém žák vyrůstá či zda se nejedná o žáky se SVP. Dle výchovné poradkyně a autorky práce je důležitý individuální a diferenciovaný přístup k jednotlivým žákům a vycházet vždy z konkrétní situace žáka.

Důležitá je také orientace a znalost výchovného poradce v omlouvání nepřítomnosti žáka ve škole. Výchovná poradkyně uvádí, že pokud je absence žáka ve škole velmi častá, má škola možnost žádat omluvenku dítěte potvrzenou od lékaře.

PRAKTICKÁ VÝZKUMNÁ ČÁST PRÁCE

7 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

Autorka práce si stanovila hlavní cílovou otázku práce:

Jaké změny nastaly v náplni práce výchovné poradkyně na běžné základní škole po zavedení inkluzivního vzdělávání od 1. 9. 2016?

Vzhledem k tomu, že práce výchovné poradkyně je plně spjata s prací učitelů, na hlavní otázku autorka práce navazuje dílčími otázkami, které směřují k učitelům:

- a) S jakými problémy se učitelé nejčastěji obrací na výchovnou poradkyni?*
- b) Jak ovlivnilo inkluzivní vzdělávání spolupráci učitelů s výchovnou poradkyní?*
- c) Jak se změny spojené s inkluzivním vzděláváním dotýkají práce učitelů?*

Pro praktickou část práce zvolila autorka design případové studie. *Případová studie je považována za metodu heuristickou (nalézající), ilustrační i verifikační (dokumentační, ověřovací). Je také chápána jako popis jednotlivých případů a může se týkat jedince nebo skupiny lidí.* (Maňák, Švec, Švec 2005 in Skutil, 2011, s. 108)

V diplomové práci autorky se jedná o případ jedné školy s vymezenými hranicemi prostorovými i časovými. Hendl (2005) dodává, že případová studie zachycuje složitosti případu a popisuje jednotlivé vztahy v jejich souvislosti. V této diplomové práci jsou zachycovány především vztahy výchovné poradkyně s vedením školy, s učiteli, s ostatními členy školního poradenského pracoviště a školského poradenského zařízení, ale také s rodiči a žáky. Tyto vztahy jsou důležité především v oblasti komunikace.

7.1 Metodologie výzkumného šetření

Vzhledem ke stanovenému cíli práce autorka zvolila již zmíněný design případové studie. Jak uvádí v knize Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (Švaříček a Šedřová, 2014), jedná se o empirický design, jehož smyslem je detailní bádání a zkoumání jednoho nebo více případů. Důležité je svědomité naplánování celého výzkumného šetření. Jak uvádí (Cohen, Manion, Morrison, 2005 in Skutil, 2011), případová studie má své výhody i nevýhody. Mezi uvedenými výhodami v knize považuje autorka za důležité pro její práci zmínit důkladné prozkoumání daného jevu a také skutečnost,

že při bádání lze zapůsobit na osobu či skupinu, která si během výzkumu uvědomuje své aktivity. Tím lze osoby ovlivnit k zamyšlení se nad svou prací, motivovat je k dalším činnostem nebo přehodnotit případné negativní postupy. Naopak za nevýhody uvedené z knihy považuje autorka za důležité uvést vlastní zaujatost, která vede ke zkreslení výsledků. Toho by se měl každý autor vyvarovat. Také je nutné počítat s faktem, že výsledky případové studie nelze zobecnit na celou populaci. Zde autorka práce upozorňuje, že také její výzkum nelze zobecnit na jiné školy. K získání dat týkajících se informací o náplni práce výchovné poradkyně a její spolupráce s ostatními subjekty použila autorka metodu polostrukturovaného rozhovoru. K získání dat od učitelů použila autorka práce dotazník.

7.2 Představení základní školy

Základní škola, která je součástí výzkumného šetření diplomové práce, je běžná základní škola na pražském sídlišti. Je v ní vzděláváno průměrně 700 žáků. Tato škola má dvě budovy, které od sebe dělí sportovní areál. V jedné budově se vzdělávají žáci od 1. – 3. ročníku, někdy také žáci 4. ročníků. To se odvíjí od množství žáků a rozmístění učeben pro jednotlivé školní roky. Druhou budovu navštěvují žáci zpravidla od 4. ročníků až po žáky 9. ročníků. V budově pro starší žáky je umístěna školní jídelna, dílny pro pracovní činnosti starších žáků, cvičná kuchyňka, studovny PC, tělocvičny, gymnastický sál. V budově pro mladší žáky je také tělocvična. Do školní jídelny či do učebny PC musí vyučující s mladšími žáky přecházet. Škola nabízí žákům v odpoledních hodinách kromě osmi oddělení školní družiny také mnoho volnočasových aktivit, které jsou nejvíce zaměřeny na kolektivní sporty, atletiku, tanec, ale také na umělecké směry hudební, výtvarné a kreativní. Pro starší žáky je zde kromě sportovních kroužků také kroužek PC a fotografie. Momentálně škola zahajuje provoz i odpoledního klubu, který je určen žákům, kteří již nenavštěvují školní družinu. V zájmu školy je motivovat žáky k aktivitám, které povedou k jejich pozitivnímu fyzickému i psychickému vývoji a k případnému zamezení nežádoucího rizikového chování. Pedagogický sbor se skládá z ředitele školy, zástupce ředitele, 35 vyučujících, 8 vychovatelek školní družiny, jednoho metodika prevence, který je současně také vyučujícím, dále ze 3 speciálních pedagogů, kteří se věnují žákům v rámci speciální péče, která je doporučena žákům se speciálně vzdělávacími potřebami nebo žákům po delší nemoci. Speciální pedagogové se na základě doporučení pedagogicko-psychologické

poradny či doporučení učitele a se souhlasem zákonných zástupců, věnují individuálně výše zmíněným žákům. V současné době škola zaměstnává také 3 asistenty pedagoga. Externě škola spolupracuje se školním psychologem, který školu navštěvuje dvakrát týdně. Důležitou a nutnou součástí každé školy je funkce výchovného poradce. Ta je na uvedené škole zastoupena paní učitelkou s mnohaletou praxí. Je to učitelka s aprobací českého jazyka a dějepisu na vyšším stupni základní školy.

7.3 Výzkumná strategie a použité metody

Autorka k získání dat využila výzkumnou strategii kvalitativního výzkumu za použití polostrukturovaného rozhovoru s výchovnou poradkyní a kvalitativního dotazování učitelů.

V kvalitativním výzkumu jde především o důsledné probádání a prozkoumání jednoho jevu a zjištění o něm co nejvíce informací. *Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech.* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 24) Vzniklé hypotézy ale nelze zobecňovat. Platí pouze pro konkrétní vzorek, ze kterého byla data získána.

Využití kvalitativní metodologie vyžaduje dobrou orientaci ve zkoumané oblasti, znalost prostředí, zájem o zkoumané téma, delší čas pro orientaci a sběr dat a jejich vyhodnocení. Je mnoho způsobů, jak definovat kvalitativní výzkum. Gavora v knize Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství uvádí, že do kvalitativního výzkumu patří například:

- *téma, na které se výzkum zaměří;*
- *přehled relevantních odborných zdrojů, z něhož na základě teoretické analýzy a syntézy vyplyne teoretický rámec a cíl výzkumu;*
- *cíl (cíle) výzkumu – formulace výzkumných otázek, zdůvodnění potřeby a smysluplnosti výzkumu;*
- *celková výzkumná strategie a postup, včetně metodologické preference;*
- *výzkumné metody, způsoby sběru dat;*
- *zkoumané případy, osoby, skupiny, situace, místa, prostředí, výtvoři lidí;*
- *vstup do terénu, navázání pracovních vztahů účastníky výzkumu;*

- *časový rozvrh práce v terénu;*
- *etické problémy výzkumu;*
- *předpokládaný způsob zveřejnění výsledků;*
- *odborné zdroje – citované zdroje pro výzkumné téma. (Gavora, 2006 in Skutil, 2011, s. 71-72)*

Skutil uvádí, že kvalitativní výzkum nemusí mít na počátku závazné rámce, jako to bývá u kvantitativního výzkumu. V průběhu jednotlivých kroků výzkumu se může vývoj měnit a obohacovat o další zkoumané produkty a skutečnosti, které ze zkoumaných oblastí vyplynou. Je ale důležité stále udržovat a sledovat vymezený směr výzkumu, aby autor výzkumu neodbočil od zadaného tématu.

Jednou z prvních výzkumných metod, kterou autorka zvolila ke sběru dat, byl polostrukturovaný rozhovor s výchovnou poradkyní školy (příloha 1.) Polostrukturovaný rozhovor spočívá v předem připravených otázkách, které je možné v průběhu rozhovoru obohacovat a rozšiřovat o další otázky, které vyplynou z rozhovoru. Při přípravě otázek je třeba dodržovat určitá kritéria. Autorka se zaměřila během přípravy na rozhovor především na dodržení etické stránky a dále na to, aby otázky směřovaly k výzkumnému problému a nebyly navádějící.

Druhou metodou, kterou autorka práce zvolila pro svůj výzkum, byl kvalitativní dotazník pro učitele školy (příloha č. 2), kde výzkum probíhal. Ke sběru dat použila dotazník vlastní konstrukce. Nejprve neměla v úmyslu tyto dotazníky ve výzkumu uplatnit, ale v rozhovoru s výchovnou poradkyní se dostala k myšlence tuto metodu využít, protože výchovná poradkyně právě nejčastěji zmiňovala důležitost spolupráce s jednotlivými učiteli i celým učitelským sborem současně. Autorka práce si uvědomila, že činnost výchovné poradkyně by v mnoha situacích byla bez učitelů zcela bezpředmětná a i hlavní výzkumná otázka práce by tak nemohla být zcela zodpovězena.

Podstatou dotazníku je zjištění dat o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. (Skutil, 2011, s. 80) V dotazníku autorky nejsou důležitá data o respondentovi, hlavní cíl je směřován na pozici výchovné poradkyně. Proto jsou výzkumné otázky v dotazníku směřovány ke vztahu týkající se spolupráce s výchovným poradcem a k jeho náplni práce, která souvisí s náplní práce učitele.

Také dotazník má svá kritéria, která se autorka snažila dodržet:

- jasná formulace otázek;
- konkrétně vymezená otázka, na kterou lze jednoznačně odpovědět;
- vyhnutí se otázkám, které vyjadřují dvě různé odpovědi;
- otázky týkající se zkoumané problematiky;
- navádějící otázky;
- vyhýbání se záporným otázkám.

Vzhledem k využití dotazníku ke kvalitativnímu výzkumu, kombinovala autorka do dotazníku otázky polouzavřené, které nabízí odpověď ano či ne s konkrétním vyjádřením ke kladné nebo záporné odpovědi a otázky otevřené, kde má respondent možnost vlastního vyjádření bez jakéhokoliv omezení.

7.4 Výzkumný vzorek a sběr dat

V kvalitativním výzkumu je nejlepší výběr takových osob či skupin, které poskytují bohaté a autentické údaje k vytvoření nové teorie a nových otázek. (Skutil, 2011, s. 72) Jak již autorka zmiňuje v odstavci 7.1 Metodologie výzkumného šetření, jako výzkumný vzorek si zvolila výchovnou poradkyni a učitele příslušné školy. Výběr výchovné poradkyně byl tedy výběr *záměrný (vždy odpovídá cíli výzkumu)*. (Skutil, 2011, s. 73) Výběr učitelů byl výběr *postupný (rozhodnutí, které osoby se zúčastní výzkumu, se obvykle neuskuteční najednou na začátku výzkumu)*. (Skutil, 2011, s. 73) S výchovnou poradkyní zvolila autorka pro sběr dat formu interview. Výchovnou poradkyni nejprve požádala, zda je ochotná jí věnovat svůj čas v rámci rozhovoru pro svoji diplomovou práci. A protože s výchovnou poradkyní již dříve v průběhu studia spolupracovala v rámci své praxe a výchovná poradkyně věděla o tom, že autorku výchovné poradenství zajímá, s rozhovorem souhlasila. Předem naplánovaný rozhovor probíhal ve školním kabinetě výchovné poradkyně v odpoledních hodinách po skončení vyučování, aby obě zúčastněné měly na interview klid a dostatek času. Autorka práce nejprve seznámila výchovnou poradkyni s tématem její diplomové práce a s hlavním cílem, který si pro tuto práci stanovila. Výchovná poradkyně souhlasila s rozhovorem a písemným zaznamenáváním odpovědí autorkou. Autorka nepoužila při rozhovoru nahrávací zařízení. Její odpovědi tedy

nejsou plně autentické, ale přepsané autorkou. Autorka se ale snažila o co nejpřesnější přepis výpovědí výchovné poradkyně.

Autorka práce kladla v úvodu rozhovoru výchovné poradkyni otázky, ve kterých ji motivovala ke komunikaci. Byly to otázky týkající se délky působení na škole v profesi učitelky, dále délky praxe v roli výchovné poradkyně. Autorku zajímalo, co vedlo výchovnou poradkyni k vykonávání této poradenské činnosti. Zajímala se o studium, které si musela výchovná poradkyně doplnit a také o DVPP, které je nutné průběžně absolvovat v rámci změn, které v průběhu praxe nastávají. S těmito otázkami se již dostávala k zásadním otázkám směřujícím k hlavnímu cíli diplomové práce, a to k náplni práce výchovné poradkyně před zavedením inkluzivního vzdělávání a po zavedení inkluzivního vzdělávání. S těmito otázkami se pojily často odpovědi, ve kterých výchovná poradkyně zmiňuje spolupráci právě s učiteli. Zde si autorka práce uvědomovala důležitost spolupráce výchovné poradkyně s učiteli a rozhodla se výzkumnou část obohatit o dotazníky pro učitele, které ji poskytnou odpovědi na další otázky. V závěru rozhovoru se doptává na vlastní názory dané problematiky a případná opatření, která by navrhovala sama výchovná poradkyně. Společně se loučí a autorka práce děkuje za rozhovor. Domlouvají se na korekci přepsaného rozhovoru výchovnou poradkyní po přepsání rozhovoru autorkou. S přepsaným rozhovorem výchovná poradkyně souhlasí. Nevylučuje možnost dalšího setkání pro doplňující otázky či odpovědi, které by ještě v průběhu realizace výzkumu nastaly.

Jak již autorka zmiňuje, z rozhovoru vyústila potřeba obrátit se s dotazy i na učitele školy. Autorka tedy sestavila krátký dotazník. Nejprve vytvořila pilotní vzorek, který rozdala 5 učitelům a požádala je o názor, jak se jim dotazník vyplňoval. Všichni vyučující se shodli na názoru, že dvě otázky byly podobného zaměření, a tak autorka práce dotazník předělala a ještě jednou konzultovala s již dotázanými. Tentokrát dotazovaní již neměli žádné připomínky. Tento finální dotazník osobně rozdala učitelům na pracovišti a osobně je požádala o jeho vyplnění a následné předání vyplněného dotazníku do přihrádky určené pro komunikaci zaměstnanců v rámci pracoviště, kterou mají ve škole všichni zaměstnanci. Tím zamezila možnosti odhalení anonymity. V úvodu dotazníku seznamuje učitele s využitím dotazníku pro praktické šetření diplomové práce a zaručuje anonymitu odpovědi. Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní dotazník, žádá učitele o zaznamenání jejich skutečných názorů, pocitů, myšlenek. Dotazník obsahuje 6 otázek.

Je určen učitelům třídním i netřídním, také učitelům cizích jazyků i ostatním vyučujícím. V závěru dotazníku následuje poděkování učitelům za vyplnění dotazníku. Celkem dotazník vyplnilo 18 učitelů z 25 rozdaných.

7.5 Časový harmonogram sběru dat

Na základní škole pracuje autorka práce dvanáct let. Devět let pracovala na pozici vychovatelky. Během zaměstnání si dokončila nejprve bakalářské studium a nyní, protože již třetím rokem učí na prvním stupni ZŠ, dokončuje magisterské studium. Po celou dobu studia, ale i v průběhu školní praxe se setkávala se situacemi, které se dotýkaly oblasti školního poradenského pracoviště, jehož členem je výchovná poradkyně. Nejvíce se autorka s touto rolí, ale konkrétně s výchovnou poradkyní a její náplní práce seznámila v průběhu praxe vymezené magisterským studiem. Autorku tato pozice velmi oslovila a začala se jí hlouběji zabývat. Právě rok 2016 byl zlomový. Přichází nová vyhláška č. 27/2016 sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných a rok, kdy autorka práce nastupuje na pozici učitelky. Prakticky od této doby lze hovořit o zahájení ještě neformálního výzkumu, kdy se autorka práce v rámci své profese konkrétně seznamuje s jednotlivými formuláři, postupy a nutností spolupráce s výchovnou poradkyní.

Výzkumné šetření k praktické části diplomové práci bylo následující:

- školní rok 2015/2016 seznamování se s náplní práce výchovné poradkyně v rámci povinné školní praxe při studiu;
- školní rok 2016/2017 praktické využívání poznatků při řešení konkrétních situací v roli třídní učitelky – mapování změn, které nastaly od zavedení vyhlášky 27/2016;
- školní rok 2017/2018, individuální zaznamenávání poznatků a otázek pro tvorbu dotazníku pro výchovnou poradkyni;
- září 2018 tvorba dotazníku pro výchovnou poradkyni;
- říjen 2018 rozhovor s výchovnou poradkyní;
- říjen 2018 tvorba dotazníku pro učitele;
- říjen 2018 testování dotazníku (vybraný vzorek 5 učitelů);
- listopad 2018 úprava dotazníku pro učitele;
- listopad 2018 realizace výzkumného šetření mezi učiteli;

- prosinec 2018 – leden 2019 analýza získaných dat z rozhovoru s výchovnou poradkyní, jejich třídění a vyhodnocování;
- únor 2019 analýza dat získaných z dotazníku učitelů;
- březen 2019 finální zpracování výsledků získaných dat a tvorba závěru výzkumného šetření.

8 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Vzhledem k tomu, že autorka práce kombinovala ve svém výzkumném šetření polostrukturovaný rozhovor a dotazníkové šetření, rozhodla se nejprve výsledky rozdělit do dvou zmíněných oblastí a v závěru práce analyzovat určité souvislosti či odlišnosti obou šetření.

8.1 Výsledky polostrukturovaného rozhovoru

V úvodní části rozhovoru se autorka dozvěděla, že výchovná poradkyně pracuje na zmíněné škole od roku 1992 a na pozici výchovné poradkyně od roku 2003. Nyní tedy již 16 let. Výchovná poradkyně je aprobovaná učitelka pro druhý stupeň ZŠ v oblasti českého jazyka a dějepisu. Výchovné poradenství studovala na UK. Studium na VŠ ji prý připravilo dostatečně teoreticky. Teoretické znalosti potom uplatňovala a stále uplatňuje v praxi, která ji nepřestává překvapovat něčím novým. Proto, jak uvádí v rozhovoru, nadále se účastní DVPP a nově nabyté zkušenosti musí předávat svým kolegům. V rozhovoru s výchovnou poradkyní zaznamenala autorka důležitá data pro výsledky šetření. Aby zjištěná data směřovala k naplnění jejích cílů, vybrala si tři zásadní oblasti, které podle autorky nejvíce souvisí se stanoveným cílem. Jak vyplývá z literatury v teoretické části práce, pro smysluplné a zodpovědné vykonávání práce výchovné poradkyně musí být její činnosti uskutečňovány a realizovány dle určitých norem a etického kodexu, mezi které neodmyslitelně patří vhodná komunikace výchovné poradkyně se všemi spolupracujícími subjekty, vymezená náplň práce a dodržování platné legislativy. Tyto tři aspekty autorka ve své práci považuje za podstatné k dosažení stanoveného cíle, a proto se na ně nejvíce soustředí v analýze rozhovoru.

Důležité oblasti zjišťované v rozhovoru:

- **Komunikace výchovné poradkyně se všemi spolupracujícími subjekty;**
  - Komunikace v rámci školy;
  - Komunikace se zákonnými zástupci;
  - Komunikace s odborníky ze školských poradenských zařízení;
- **Změny náplně práce výchovného poradce;**
  - Administrativa;
  - Pomoc koordinátora inkluze;

- **Legislativa v oblasti výchovného poradenství;**
  - Vyhláška 27/2016;
  - Povinná dokumentace;
- V oblasti komunikace vybírá poradkyně tři důležité komunikační proudy. Za nejčtetnější považuje komunikaci v rámci školy, do které zahrnuje komunikaci s dalšími členy školního poradenského pracoviště, jako je metodik prevence, školní psycholog a speciální pedagog. Do komunikace musí také zahrnout komunikaci s vedením školy, učiteli a žáky. Jako druhý proud vymezuje komunikaci s rodiči žáků a třetí oblastí je komunikace s odborníky ze školských poradenských zařízení, jako jsou například PPP, SPC a SVP a dále Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).

V úvodu rozhovoru zjišťuje autorka práce, jakým způsobem výchovná poradkyně získává novinky důležité pro vykonávání její práce a jakým způsobem je předává ostatním kompetentním osobám.

Autorka práce (dále jen AP): Účastníte se i nadále dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků? Jakým způsobem získáváte aktuální novinky týkající se výchovného poradenství?

Výchovná poradkyně (dále jen VP): Účastním se pravidelně setkání výchovných poradců pro Prahu 9, kde se seznamujeme s novinkami v oblasti poradenství. Změny se týkají převážně legislativy a zní vycházejících novinek v oblasti školy a výchovného poradenství. Navštěvuji akreditované kurzy DVPP, semináře či školení určená pro výchovné poradce. Například v rámci organizace Asociace výchovných poradců, kde si také předáváme s kolegy cenné informace. Také čtu odbornou literaturu, časopisy a konzultuji vše s vedením školy.

Autorku práce zajímalo, jak poradkyně získané informace předává a s kým je nutné tyto informace konzultovat.

AP: Předáváte získané informace, novinky a nové trendy z oblasti výchovného poradenství v rámci Vašeho pracoviště? Jakou formou?

VP: Samozřejmě, že ano. Je to součástí mé práce. Důležitá je komunikace s učiteli. To oni jsou vlastně spojkou mezi mojí prací a žáky, pro které je moje práce ve větší míře učena. Informuji je o nové legislativě a novinkách, které z ní plynou. Upozorňuji je na aktuální

postupy a možnosti řešení jednotlivých situací, ve kterých je spolupráce výchovného poradce nutnou součástí jejich práce. Zásadní informace předávám na provozních poradách, kde jsou všichni pedagogičtí zaměstnanci, jako je ředitel školy, metodik prevence, školní psycholog, speciální pedagogové a samozřejmě učitelé. Konkrétní informace k jednotlivým situacím řeším individuálně s tím, koho se situace k řešení týká a kdo o ně požádá. Letos mi s administrativou pomáhá také koordinátor inkluze. I toho musím informovat o novinkách.

AP: S kým ještě musíte v rámci pracoviště komunikovat?

VP: Samozřejmě se žáky. S žáky často komunikuji v rámci pedagogické diagnostiky, při různých obtížných situacích žáků, při narušení třídního klima, při náhledu v hodinách nebo v oblasti kariérového poradenství.

Autorka práce dále zjišťovala, s kým ještě poradkyně komunikuje mimo zaměstnanců školy a samotných žáků. Ptala se výchovné poradkyně, jakou roli má v komunikaci zákonný zástupce.

AP: Je ještě nějaká oblast, která se neobejde bez Vaší komunikace a vzájemné spolupráce?

VP: Ano, jsou to rodiče žáků, kteří se na mě obrací nebo které si pozvu do školy já nebo učitelé z různých důvodů výchovných, vzdělávacích nebo oblasti týkající se kariérového poradenství. Často řešíme s rodiči velkou absenci žáků, ať již omluvenou či neomluvenou nebo nepodnětné rodinné prostředí pro výchovu a vzdělávání dítěte. V některých případech už je třeba obrátit se opět na školská poradenská zařízení nebo na odbor sociální péče.

Výchovná poradkyně uvedla, že rodiče jsou často tvrdým oříškem právě při jednáních z důvodu kázeňských přestupků. Je velmi důležité, aby spolupracovali s učitelem a se školou a měli společný cíl.

AP: S jakými poradenskými zařízeními spolupracujete a komunikujete nejčastěji?

VP: Nejčastěji spolupracuji s PPP. Tam jsou děti se SVP posílány na vyšetření a následující komunikace s těmito zařízeními je velmi intenzivní. Pokud se jedná o konkrétní specifické znevýhodnění, jsou děti posílány na vyšetření do SPC. Někdy již z těchto zařízení přichází do 1. ročníků s konkrétní diagnosou. Děti, u kterých je třeba řešit závažnější výchovná opatření, jsou posílány do SVP. Komunikace v poradenské oblasti školy a školských zařízeních je velice propojená. Pokud se jedná o zanedbávání

péče o dítě nebo jeho zneužívání, obracíme se na OSPOD nebo Policii ČR. Některé situace vyžadují spolupráci všech jmenovaných zařízení společně.

Aby autorka práce směřovala ke stanovenému cíli, bylo pro ni důležité znát rozdíl mezi komunikací před inkluzivním vzděláváním a po zavedení inkluzivního vzdělávání. Zajímala ji četnost komunikace a konkrétní potíže žáků, které musí výchovná poradkyně řešit a které spadají do náplně její práce. Ptala se výchovné poradkyně, s jakými problémy se na ni učitelé obraceli dříve a s jakými problémy se na ni obracejí učitelé v době inkluze. Také ji zajímalo, zda je rozdíl v oblasti vzdělávání žáků 1. a 2. stupně ZŠ z hlediska četnosti a konkrétních situací k řešení.

AP: S jakými problémy v oblasti školy jste se za svého působení setkávala nejvíce v minulosti před inkluzivním vzděláváním na 1. stupni a na 2. stupni ZŠ?

VP: Na 1. stupni se nejčastěji jednalo pouze o běžné potíže žáků se zvládnutím učiva, z důvodu školní nezralosti nebo nějakých dyslektických obtíží, které směřovaly k vyšetření v poradenských zařízeních a k následným vzdělávacím doporučením. Na 2. stupni jsme řešila více než na 1. stupni potíže v oblasti chování žáků, což mi přijde logické vzhledem k věku žáků. Noví žáci se SVP na 2. stupni moc nepřibývali.

AP: S jakými problémy v oblasti školy se setkáváte nyní, po zavedení inkluzivního vzdělávání na 1. stupni a na 2. stupni ZŠ?

Problémy jsou stejné jako dříve. Po zavedení inkluzivního vzdělávání se samozřejmě setkávám s větší četností a růzností případů k řešení. Na 1. stupni přibývá mnohem více žáků se SVP, ale také žáků s výchovnými problémy. Mnohdy situaci a komunikaci ztěžují rodiče, kteří si nechtějí situaci připustit a odmítají spolupráci se školou a přesouvají povinnosti pouze na školu. Na 2. stupni se jedná také častěji o kázeňské přestupky a také různé psychické potíže žáků. Výchovné potíže řeším nejprve s metodikem prevence, také ve spolupráci se SVP. Psychické potíže žáků jsou řešeny školním psychologem ve spolupráci dětských lékařů, klinických psychologů, psychiatrů. Za poslední roky těchto případů opravdu přibývá. Potom je třeba řešit vzdělávání například za pomoci IVP, formou konzultací nebo individuálním vzděláváním v domácím prostředí s poskytováním konzultací a průběžným přezkoušením žáků v rámci jejich aktuálního zdravotního stavu.

Z odpovědí poradkyně vyplynulo, že dříve se problémů u dětí, a to jak výchovných, tak vzdělávacích řešilo méně. Na 1. stupni se převážně řešily potíže žáků se vzdělávacími

potížemi vyplývajících ze školní nezralosti nebo z dyslektických poruch a na druhém stupni spíše problémy v chování. Po zavedení inkluzivního vzdělávání přichází do školy na 1. stupeň více žáků s různými obtížemi v oblasti vzdělávání a také přibývá žáků již na 1. stupni s výchovnými problémy. I když není prokázáno, že tyto výchovné problémy souvisí s inkluzivním vzděláváním. Je to pouze poznatek výchovné poradkyně jedné školy. Na 2. stupni jsou stále v popředí žáci s kázeňskými problémy a přibývá žáků s jinými potížemi než přímo vzdělávacími. Konkrétně vyjmenovává poradkyně potíže psychického rázu. Jmenuje například poruchy příjmu potravy, sebepoškozování, úzkostné stavy až deprese. Ale i ty je nutné řešit ve spolupráci s výchovnou poradkyní, zavedením například IVP nebo individuálním vzděláváním v domácím prostředí. To také vyžaduje notnou dávku administrativy, komunikace s rodinou, poradenskými a zdravotnickými zařízeními. Nelze opomenout na žáky nadané, kteří také vyžadují individuální péči.

Autorka práce se dále v rozhovoru zajímala, co vše je nyní náplní práce výchovného poradce.

AP: Můžete mi popsat, k jakým změnám z Vašeho pohledu došlo u výchovného poradce v náplni práce po zavedení inkluzivního vzdělávání po 1. 9. 2016?

VP: Některé činnosti zůstaly beze změn. Například kariérové poradenství, pedagogická diagnostika, náhledy do jednotlivých tříd, podílení se na tvorbě klimatu jednotlivých tříd a celkového klimatu školy. Také zmíněná komunikace a péče o žáky se SVP patřily a stále patří do náplně výchovného poradce. Jak jsem již zmínila, do školy jsou přijímáni také žáci se SVP, kteří byli dříve vzděláváni v praktických či speciálních školách. S tím souvisí mnohem více činnosti v oblasti komunikace se zákonnými zástupci, třídními učiteli, učiteli jednotlivých předmětů. Dále více práce v oblasti administrativy, která vyžaduje spolupráci se školními poradenskými pracovníky a také se školskými poradenskými zařízeními. Na naší škole vznikla z tohoto důvodu nová pracovní pozice inkluzivního koordinátora, kterým je speciální pedagožka. Její náplní práce je úzká spolupráce s vedením školy, s úřady, se zřizovatelem školy, s MŠMT. Tato pozice mi velice pomáhá zvládat velký administrativní tlak na pozici výchovného poradce. Pokud žák dostane z poradny doporučení ke vzdělávání od 2. stupně podpůrných opatření, je třeba zadat veškeré údaje do Matriky (dokumentace výchovného poradce) a odeslat pod číselným kódem na magistrát hlavního města Prahy, který přiděluje finance na podporu vzdělávání tohoto žáka (asistent pedagoga) a na pomůcky, které žák potřebuje k edukaci. Finanční

prostředky přicházejí zpětně na celý rok a výchovný poradce tak musí ohlídat, co bylo kterému žákovi přiděleno. Pokud se žák odstěhuje nebo změní školu, peníze je nutné zaslat zpět na Magistrát. Je třeba také ohlídat platnost vyšetření žáka, které je vystaveno na dva roky. Po novém vyšetření je nutné podávat novou žádost na přidělení financí.

Ve spolupráci s koordinátorem inkluze a vedením školy jsme zorganizovali realizaci několika projektů.

Výchovná poradkyně uvádí například realizaci projektu Klíč k úspěchu, který byl zaměřen na proškolení pedagogů v oblasti inkluze, dále projekt Šablony, který byl směřován na profesní rozvoj pedagogů, školního psychologa a speciálního pedagoga. Také zmiňuje realizaci multikulturního projektu, jehož cílem je dosahování kvalitního soužití žáků s odlišným mateřským jazykem s ostatními žáky. Výchovná poradkyně nabízí těmto žákům a jejich rodičům nabídku návštěv v různých organizacích, které se zabývají výukou jazyků pro cizince. Například organizaci Meta, jejíž činnost popisuje autorka v teoretické části práce (3.2.2).

Z odpovědí získává autorka informaci, že náplň práce se po zavedení inkluzivního vzdělávání obohacuje o další činnosti. Díky většímu množství vzdělávaných žáků se SVP na ZŠ je více administrativy. Novinkou je zde koordinátor inkluze, který pomáhá výchovné poradkyni s přípravou administrativních podkladů. Přípravuje podklady při evidenci žáků, dále při zajišťování grantů a různých projektů na podporu vzdělávání pedagogů v oblasti inkluze a na podporu inkludovaných dětí, dětí s OMJ.

Autorku práce dále zajímalo, zda se zvýšila časová dotace pro práci, kterou poradkyně vykonává a požádala také výchovnou poradkyni, zda ji může sdělit, zda za práci, které opravdu přibýlo, má nárok na vyšší finanční ohodnocení.

AP: Došlo ke změně časové dotace pro práci výchovného poradce po zavedení inkluzivního vzdělávání?

VP: Já jsem zvýšení časové dotace nezaznamenala.

AP: Je čas vyhraněný pro práci výchovného poradenství dostačující?

VP: Rozhodně není. S přibývajícím počtem žáků se SVP a s tím spojenými povinnostmi a administrativou, včetně nárůstu výchovných problémů už i u mladších žáků je čas vyhraněný pro tuto práci nedostačující. Velmi mnoho času mi vyplní také dotazy rodičů, kteří mají často tendenci mluvit a zasahovat do práce učitele. Mnoho činností vykonávám

po pracovní době. Jsem ráda za spolupráci koordinátora inkluze. Bez jeho pomoci a přípravy administrativy bych si již tuto práci nedokázala představit.

AP: Pokud se neurazíte, mohu se zeptat, zda po zavedení inkluzivního vzdělávání došlo případně k navýšení platové třídy a platovému ohodnocení Vaší práce?

VP: Pokud mohu mluvit pouze sama za sebe, tak jsem žádnou trvalou změnu nezaregistrovala. Také kolegové na jiných školách, se kterými se pravidelně setkávám při poradách výchovných poradců, mi tuto informaci potvrzují. Snad příležitostné přilepšení formou odměn, které ale dostávají průběžně všichni zaměstnanci školy. Tyto záležitosti u nás ve škole zůstávají interní a zaměstnanci si je většinou nesdělují.

Z výpovědi výchovné poradkyně vyplývá, že došlo také ke změnám v legislativě týkající se výchovného poradenství a s tím spojené povinné dokumentace. Autorku práce zajímalo, o jaké změny se jedná.

AP: K jakým zásadním změnám došlo v legislativě v oblasti výchovného poradenství?

VP: V současné době školský poradenský systém vychází z Vyhlášky č. 197/2016, kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. Vyhláška nabyla platnosti 17. 6. 2016 s účinností od 1. 9. 2016. Aktuální znění vyhlášky je od 1. 1. 2019. (Vyhláška č. 197/2016 Sb., 2016)

Další důležitou změnou, která vyplývá z § 16 je Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Tato vyhláška přinesla mnoho změn.

Autorku práce zajímalo, jaké konkrétní změny přinesla tato vyhláška výchovným poradcům na běžných základních školách a jak ovlivnila případnou změnu náplně práce výchovného poradce.

AP: O jaké konkrétní změny se jedná?

VP: Žáci se SVP mohou být vzděláváni od 1. 9. 2019 na běžných základních školách. Jsou vzděláváni podle pěti stupňů podpůrných opatření. První stupeň probíhá v rámci školy bez nároku na finanční příspěvek škole. U nás na škole nejčastěji vyučující konkrétního předmětu nebo třídní učitel vypracuje PLPP, i když to již není vždy nutností. Často za mnou učitelé přichází a chtějí s tímto dokumentem pomoci. Plán by měl obsahovat

důvod jeho tvorby, stanovení cílů, podpůrná opatření ve škole, doma, návrhy metod, forem výuky a způsoby hodnocení, použité pomůcky a vyhodnocení. Tento plán by měl být realizován maximálně po dobu tří měsíců a potom by měl být vyhodnocen. Pokud je plán sestaven, musí s ním být seznámeni všichni vyučující žáka a plán musí být součástí karty žáka třídního učitele i v matrice výchovného poradce. Pokud by nebyl dostačující pro výuku, je navrženo rodičům vyšetření dítěte v poradenském zařízení.

AP: Co může navrhnout poradenské zařízení?

VP: Já jsem takovým zprostředkovatelem mezi učiteli a poradenským zařízením. Samozřejmě učitel má také možnost komunikace s poradnami. V poradně žáka vyšetří a je mu navržen konkrétní stupeň podpůrného opatření 1. – 5. od 2. stupně je žák vzděláván na základě IVP. Ten musí nejčastěji učitel vytvořit do jednoho měsíce od doporučení. Musí s ním souhlasit zákonní zástupci. Zodpovídá za něj vedení školy. Také já stvrzuji IVP svým podpisem, kontroluji jeho znění a eviduji toto opatření v kartě žáka. Plán obsahuje opět stanovené cíle, metody a formy vzdělávání, dále způsoby hodnocení, a také mohou být v IVP upraveny výstupy pro žáky s lehkým mentálním postižením (dále jen LMP), které jsou uvedeny v Rámcově vzdělávacím programu školy (dále jen RVP). IVP lze v průběhu roku měnit. Na konci školního roku by měl být vyhodnocen a pro další školní rok vytvořen nový. Pokud je žákovi uznán třetí stupeň podpůrných opatření, má nárok k IVP také na asistenta pedagoga. Úkolem výchovného poradce je koordinace všech zúčastněných a samozřejmě poradenská činnost týkající se této problematiky. Poskytuji formuláře, pomáhám s realizací dokumentů, dokumenty eviduji a kontroluji jejich dodržování.

AP: Jsou v oblasti poradenství ještě nějaké novinky?

VP: Na základě pedagogické diagnostiky v poradenských zařízeních jsou žákům doporučovány hodiny pedagogické intervence nebo speciální péče. Já musím tato doporučení sledovat a dodržovat jejich plnění. Na naší škole tato doporučení zpracovává již zmíněný inkluzivní koordinátor, který mě následně informuje o přidělení pedagogického pracovníka k žákovi na příslušný počet hodin týdně. Pedagogickou intervenci, nejčastěji stanovenou na 1 – 2 hodiny týdně vykonává zpravidla třídní učitel nebo učitel konkrétního předmětu. Jedná se o pomoc žákovi v oblasti, která mu způsobuje obtíže. Speciální péči vykonává speciální pedagog. Zaměřuje se na kompenzaci činností, které žák nezvládá. Může se jednat například o logopedii, zrakové nebo sluchové vnímání, orientaci

v prostoru, kompenzaci řečové komunikace, zraku či sluchu. Výchovný poradce potom kontroluje a eviduje tyto finančně nárokové hodiny a zasílá také evidenci těchto hodin na Magistrát, odkud přichází do školy finance pro pedagogy, kteří se těmito žákům se SVP věnují.

Z výpovědi poradkyně tedy autorka eviduje změnu vyhlášky. Mezi nové dokumenty od zavedení inkluzivního vzdělávání řadí PLPP, a nový, detailnější IVP. Dále nová doporučení ve formě pedagogické intervence a speciální péče, na kterou je třeba zajistit finanční prostředky formou žádostí a evidence těchto žáků a pedagogů, kteří tuto formu výuky zajišťují.

Autorka práce v níže uvedené tabulce shrnuje změny v oblasti náplně práce výchovného poradce vyplývající z teoretické části (3.2) a z rozhovoru s výchovnou poradkyní.

Tabulka 1 Porovnání náplně práce výchovné poradkyně

Náplň práce před zavedením inkluzivního vzdělávání	Náplň práce po zavedení inkluzivního vzdělávání od 1. 9. 2016.
<ul style="list-style-type: none"> • utváření koordinovaného systému školy v oblasti diagnostiky, kdy se snaží poradce sjednotit diagnostické činnosti učitelů – od podezření na problém k jeho řešení • předávání informací učitelům o činnostech školních poradenských pracovišť a školských poradenských zařízeních a jejich nabízených službách pro žáky i jejich rodiče • konzultace s žáky nebo rodiči při potížích ve výchovně vzdělávacím procesu • mapování a evidence žáků s různými výchovně vzdělávacími problémy a nabídka pomoci těmto žákům i jejich rodičům při jejich řešení • zajišťování podkladů pro různá setkání s rodiči, učiteli, s vedením školy (dříve například výchovné komise), nyní setkání z důvodů kázeňských přestupků) • kariérové poradenství • vyhledávání žáků, kteří během svého vzdělávání a vývoje vyžadují odlišné přístupy. Těmto žákům společně s učiteli připravují či navrhuje další postupy k jejich vzdělávání. • zprostředkování (společně se zákonnými zástupci) případné diagnostiky pro tyto žáky – doporučení vyšetření poradenským zařízením • vzdělávání dle IVP 	<ul style="list-style-type: none"> • Náplň práce výchovné poradkyně uvedená před zavedením inkluzivního vzdělávání v tabulce vlevo byla zachována. Dle výpovědi výchovné poradkyně nastaly změny v těchto oblastech: • z důvodu většího množství vzdělávaných žáků se SVP na ZŠ je větší četnost komunikace výchovné poradkyně se všemi subjekty v rámci školy, především s učiteli, žáky a členy školního poradenského pracoviště. Dále více komunikace se zákonnými zástupci i s odborníky v oblasti školských poradenských zařízeních, klinických psychologů, psychiatrů, dětských lékařů. • z důvodu většího množství vzdělávaných žáků se SVP je větší množství administrativy • novinkou je personální pomoc koordinátora inkluze, který pomáhá připravovat administrativní podklady pro evidenci nových žáků se SVP, zajišťuje podklady pro získání finančních prostředků na asistenty pedagoga a učební pomůcky pro žáky se SVP – výchovná poradkyně odesílá požadavky pod číselným kódem žáka na MŠMT • výchovná poradkyně sleduje platnost vyšetření žáků. Po ukončení platnosti se vše opakuje, je nutné podávat žádost o finance

<ul style="list-style-type: none"> • výchovný poradce čerpá z Vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění • Výchovný poradce postupuje dle Vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků mimořádně nadaných 	<p>opakovaně.</p> <ul style="list-style-type: none"> • nová dokumentace: nový PLPP, nový IVP a kontroly jejich plnění, průběžné vyhodnocování a následná péče o žáka • výchovná poradkyně se podílí na zajišťování pedagogické intervence a speciální péče pro žáky, kterým tato doporučení stanovení školské poradenské zařízení – výchovný poradce musí evidovat a sledovat časové dotace doporučené poradenskými zařízeními a přidělovat žákům konkrétní pedagogy a speciální pedagogy pro práci s žáky • výchovný poradce musí odpracované hodiny těchto pedagogů odesílat na Magistrát pro přidělení finančních prostředků pro pedagogy poskytující pedagogickou intervenci a speciální péči • výchovný poradce školy společně s vedením školy podává žádosti o granty podporující inkluzi a vzdělávání žáků s OMJ • výchovný poradce se podílí na zajišťování a organizaci celoškolských i individuálních projektů pro pedagogy (DVPP) na podporu vzdělávání v oblasti inkluze • organizace projektů pro podporu žáků s OMJ • výchovný poradce postupuje dle Vyhlášky č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která nahrazuje vyhlášku 72/2005 • výchovný poradce dodržuje Vyhlášku č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která nahrazuje vyhlášku 73/2005
---	---

Zdroj: Výchovná poradkyně, Zákony pro lidi, MŠMT, vlastní zpracování

8.2 Výsledky dotazníkového šetření

Vzhledem k tomu, že práce výchovné poradkyně je plně spjata s prací učitelů, na hlavní otázku autorka práce navazuje dílčími otázkami, které směřují k učitelům:

- *S jakými problémy se učitelé nejčastěji obrací na výchovnou poradkyni v době inkluzivního vzdělávání?*
- *Jak ovlivnilo inkluzivní vzdělávání spolupráci učitelů s výchovnou poradkyní?*
- *Jak se změny spojené s inkluzivním vzděláváním dotýkají práce učitelů?*

K vyhodnocení dotazníkového šetření využila autorka práce 18 dotazníků od svých kolegů a kolegyní na pracovišti. Jsou to třídní i netřídní učitelé, kteří pracují s dětmi na 1. i 2. stupni základní školy a inkluzivní vzdělávání se pro většinu z nich postupně stává jejich každodenní realitou.

- První výzkumná otázka byla součástí přímého dotazníkového šetření.

AP: S jakými otázkami se nejčastěji obracíte na výchovného poradce školy?

Různost odpovědí učitelů byla poměrně široká. Nejčastěji se objevovaly odpovědi problémového chování žáků a žádost o pomoc v komunikaci s problémovými rodiči. Tyto odpovědi napsalo 9 respondentů z 18 dotázaných. Níže cituji vybrané odpovědi.

- *Problémové chování žáků;*
  - *Pomoc při komunikaci s problémovým rodičem;*
  - *Vzdělávací obtíže žáka;*
  - *Pomoc při tvorbě PLPP a IVP a jejich vyhodnocení;*
  - *Jak spolupracovat s asistentem pedagoga?;*
  - *Ubírám se správným směrem?;*
  - *Kdy je ta správná chvíle poslat dítě do poradenského zařízení?;*
  - *Pomoc s třídním kolektivem, sociometrie;*
  - *Netypické chování žáka ve třídě;*
  - *Problémy v rodině – dítě si stěžuje;*
  - *Zameškané hodiny žáků (velká absence omluvená i neomluvená);*
  - *Postup a možnosti vzdělávání žáků se SVP + žáků nadaných;*
  - *Kariérové poradenství pro žáky starších ročníků.*
- Na druhou dílčí otázku hledala autorka práce odpovědi v dotazníku v otázkách č. 2 až 5.

AP: Jak ovlivnilo inkluzivní vzdělávání spolupráci učitelů s výchovnou poradkyní?

Zaměřuje se zde na:

- Způsob komunikace učitelů s výchovnou poradkyní.

Pro běžnou informovanost o novinkách v oblasti výchovného poradenství postačuje učitelům setkání s výchovnou poradkyní na provozních poradách. Při řešení konkrétních případů většina dotázaných preferuje osobní způsob setkání s výchovnou poradkyní.

Učitelé také odpovídají, že si zvou výchovnou poradkyni na náhledy do třídy, z důvodu kázeňských problémů žáků ve třídě. Způsoby komunikace zmíněné učiteli v dotaznících cituji:

- *Setkání na pravidelných provozních poradách;*
- *Náhled ve třídě, následná doporučená opatření;*
- *V případě kázeňských problémů přichází do třídy s metodikem prevence, školním psychologem;*
- *Osobní setkání s výchovným poradcem;*
- *Emailová korespondence – zasílání potřebných formulářů, komunikace s rodiči;*
- *Telefonické konzultace;*
- *Odkáže mě na literaturu nebo webové stránky, kde lze konkrétní informace dohledat.*

Druhá dílčí otázka se zaměřuje dále na:

- **Důležitost spolupráce s výchovným poradcem z pohledu učitelů**

Komunikace s výchovným poradcem je považována za důležitou pro 18 učitelů z 18. Všichni si jsou vědomi důležitosti spolupráce. Za nejvíce důležitý důvod spolupráce považují učitelé pomoc výchovného poradce při řešení problémů s nekázní žáků a problémovými rodiči. Učitelé také uvádí pomoc při vyplňování nové dokumentace. Dalším důvodem je dobrý pocit, že na vše nejsou sami a mají se s problémy na koho obrátit. Důležitost spolupráce učitele s výchovným poradcem cituji níže:

- *Konkrétní postupy - vyplňování dokumentace, formulářů – PLPP, IVP;*
- *Účast výchovného poradce na výchovné komisi;*
- *Spolupráce při řešení problémů s problémovými žáky, rodiči, s výukovými potížemi žáků;*
- *Učení se od výchovného poradce novým postupům a metodám;*
- *Spolupráce v komunikaci s poradenskými zařízeními – předávání informací;*
- *Výchovný poradce mě naučil asertivnímu jednání při řešení náročných situací s rodiči;*
- *Ví, na které osoby či instituce se obrátit;*
- *Zná správné administrativní postupy.*

Ve druhé dílčí otázce se autorka zaměřuje také na:

- Případné změny v komunikaci učitelů s výchovnou poradkyní od zavedení inkluzivního vzdělávání

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 15 respondentů zastává názor, že ke změnám došlo především v navýšení četnosti komunikace a spolupráce s výchovnou poradkyní. Dva respondenti odpověděli, že nemají pocit změny. Jeden, že nemá možnost porovnání. Níže cituji odpovědi:

- *Výrazně se zvedla četnost mých návštěv u výchovné poradkyně a rovněž se více zabývám nesouladem mezi žáky – v chování, nerovnosti ve vědomostech, ve schopnostech chápání;*
- *Komunikace je určitě intenzivnější;*
- *Ve škole je více žáků se SVP. Je tedy více situací ke konzultaci;*
- *Je jí více - více žáků - více komunikace;*
- *Je v jednom kole. Spolupráce s učiteli, dalšími odborníky...;*
- *Ano, je velmi zaneprázdněna. Ale není to jenom inkluze. Liberální výchova rodičů vede k problémům ve škole. Děti neuznávají autoritu;*
- *Ano, přibývá žáků s problémovým chováním, s nižším intelektem, žáků s poruchami učení, žáků s poruchou pozornosti a hyperaktivitou (dále jen ADHD) a jinými poruchami;*
- *Komunikace zůstala stejná, jenom její četnost se změnila.*
- *Nemám pocit nějakých změn, komunikuji s poradkyní, když potřebuji.*
- *S poradkyní komunikuji minimálně. Nejsem třídní, a tak konzultuji problémy spíše s třídními učiteli konkrétních žáků.*
- Na třetí dílčí otázku odpovídají učitelé nejdelšími texty. Možná právě proto, že se jich tato otázka dotýká nejvíce.

AP: Jak se změny spojené s inkluzivním vzděláváním dotýkají práce učitelů?

Ve většině případů učitelé odpovídají, že se jich změny dotýkají. Nejvíce v organizaci práce. Změny souvisejí s náročnější přípravou na vyučování z důvodu přítomnosti více odlišných žáků v oblasti jejich intelektu. Jedná se o různé metody a formy vyučování, které je nutné volit pro jednotlivé žáky. Při velkém počtu žáků je náročné zohledňovat a realizovat individuální přístup k jednotlivým žákům. Novinkou je pro ně také přítomnost

asistenta či asistentů pedagoga ve třídě. Mnozí se teprve učí s asistentem spolupracovat. Ve třech případech nepociťují učitelé velké změny. Níže cituji některé odpovědi učitelů z dotazníků.

- *Zatím se mě změny nedotýkají, nemám ve třídě žádného žáka inkludovaného (integrovaného);*
- *Různá školení, DVPP, studium odborné literatury;*
- *Pro mne, speciálního pedagoga, změny nejsou až tak výrazné. Jednání, chování a přístup k dítěti je dáno vzděláním ve speciální pedagogice;*
- *DVPP v oblasti speciální pedagogiky – nové metody a formy vzdělávání, hodnocení a individuální přístup k jednotlivým žákům ve vyšší míře – náročné;*
- *Větší administrativní zátěž, spolupráce s asistenty pedagoga, časová náročnost přípravy na vyučování;*
- *Rozdílnost v tempu a schopnostech žáků – důslednější příprava na hodiny – různé pracovní listy do jedné hodiny, více rozdílnosti v přístupu, více administrativy;*
- *Nejvíce změn je vždy na počátku školního roku – IVP, plány, porady, asistenti – úvazky – než se vše sladí. Co bude dělat asistent, co já? Je asistent dostatečně kvalifikovaný pro danou problematiku?;*
- *Někdy nespokojení rodiče – pomalejší děti brzdí tempo. I když se snažím o individuální přístup, někdy je to těžké;*
- *Ve většině případů děti se SVP nezvládají běžné tempo výuky. Dále mám ve třídě 2 asistentky, které s dětmi v hodinách spolupracují. Někdy mě to velmi ruší. Vytvářím speciální testy, pomůcky, které dětem pomáhají danou látku lépe pochopit. Jsem pro inkluzi, ale ve třídách by muselo být méně žáků.*

ZÁVĚR

V závěru diplomové práce autorka shrnuje výsledky obou šetření. Zamýšlí se nad souvislostmi nebo odlišnostmi výsledků rozhovoru s výchovnou poradkyní a dotazníkového šetření mířeného směrem k učitelům. Z výsledků rozhovoru s výchovnou poradkyní jasně vyplývá, k jakým změnám v oblasti náplně práce došlo po zavedení inkluzivního vzdělávání. Náplň práce poradkyně na ZŠ vychází ze stejné náplně jako před zavedením inkluzivního vzdělávání, ale díky většímu počtu žáků se SVP je práce více. Je více žáků s obtížemi v oblasti vzdělávání, ale také v oblasti problémového chování, což ale nepřipisuje poradkyně přímo k zavedení inkluzivního vzdělávání.

Mezi původní náplň práce výchovné poradkyně zmiňované školy patřily před zavedením inkluzivního vzdělávání následující činnosti: Utváření koordinovaného systému školy v oblasti potřebné diagnostiky, evidence žáků se SVP – vedení matriky, dále žáků nadaných, žáků s OMJ, spolupráce a komunikace v rámci školy, tj. s vedením školy, s členy školského poradenského pracoviště, s učiteli, žáky. Dále spolupráce se zákonnými zástupci žáků a pracovníky ze školských poradenských zařízení. V rámci kariérového poradenství náplň práce obnášela a stále obnáší spolupráci s žáky, rodiči, úřadem práce, zřizovatelem a různými organizacemi, které se touto problematikou také zabývají. Kariérové poradenství zahrnuje sledování nabídky trhu práce, přehled o možnostech dalšího vzdělávání žáků z 5., 7. a 9. ročníků, obtížnosti studia jednotlivých škol, informace o přijímacím řízení. S tím spojenou všechnu administrativní činnost a sledování termínů k odevzdávání přihlášek, termínů talentových a přijímacích zkoušek, odevzdávání zápisových lístků, odvolání. Ke všem těmto činnostem přibýly od zavedení inkluzivního vzdělávání další nové činnosti. Většina nových činností vyplývá z nové Vyhlášky č. 27/2016 o vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných. Jedná se převážně o administrativní záležitosti týkající se podpůrných opatření při vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných. Dále o zajišťování podkladů pro finanční prostředky pro pedagogy, speciální pedagogy, asistenty pedagoga a na pomůcky, které jsou doporučovány poradenskými zařízeními pro výuku žáků se SVP. Mezi podpůrná opatření patří nově vzdělávání dle pěti stupňů, do kterých lze zařadit tvorbu PLPP, propracovanějšího IVP a jejich průběžné vyhodnocování. Součástí podpůrných opatření je také vzdělávání žáků za pomoci asistenta pedagoga a dále doporučení žákům se SVP pedagogické intervence a speciální péče poskytované speciálním pedagogem. Pozitivní je, že výchovné poradkyně s její prací pomáhá nově

inkluzivní koordinátor, protože k navýšení časové dotace pro práci výchovné poradkyně nedošlo. Jak vyplývá z rozhovoru, nedošlo ani k navýšení platového ohodnocení. Výpovědi učitelů v dotaznících se v mnohém shodují s výpovědí výchovné poradkyně. V otázce, s jakými problémy se učitelé obracejí na výchovnou poradkyni, uvádí, že se jedná nejčastěji o problémové chování žáků, často také problémy v komunikaci s rodiči. Zde jsou učitelé velmi rádi za pomoc a podporu poradkyně při jednáních s rodiči. Stejně tak výchovná poradkyně v rozhovoru uvádí tyto skutečnosti jako rostoucí problém u žáků na 1. i 2. stupni vzdělávání. Učitelé také uvítají její pomoc při problémech ve třídě v rámci náhledů při vyučování a následném doporučení, jak se třídou pracovat. Díky většímu počtu žáků se SVP se četnost komunikace a spolupráce s výchovnou poradkyní zvýšila. To také vyplývá z výsledků obou šetření. Učitelé uvádí také větší nárůst administrativní zátěže spojené s inkluzivním vzděláváním, stejně jako výchovná poradkyně. Často se obrací na poradkyni se žádostí pomoci při vyplňování a vyhodnocování nové dokumentace jako je PLPP a IVP. Učitelé změnu zavedení inkluzivního vzdělávání vnímají stejně jako výchovná poradkyně velmi intenzivně a ve většině dotázaných se shodují, že jejich práce se tím stává náročnější na přípravu, ale i na samotnou organizaci práce. Je nutné přistupovat k jednotlivým žákům individuálně, diferenciovaným přístupem. Také zde se shodují s poradkyní, že ve velkém počtu žáků, je to mnohdy velmi náročné. Je nutné pracovat s více metodami a formami výuky, při kterých vyučující objasňují učivo žákům s různým stupněm intelektu. Při umístění žáků s LMP je třeba respektovat úpravu RVP, ve kterém jsou pro tyto žáky upraveny výstupy ve vzdělávání.

V závěrečné fázi diplomové práce autorka konzultovala svoji práci s výchovnou poradkyní. Ta se zveřejněním práce souhlasila a potvrdila veškeré údaje, které autorka v práci uvádí. Hovořily také o možnosti zavedení zmíněného Individuálního výchovného programu od nového školního roku 2019/2020, který by mohl být přínosem v oblasti potíží problémového chování žáků a často také rodičů. Autorka práce věří, že změny, které nastávají v oblasti vzdělávání v rámci inkluzivního vzdělávání, budou postupně doladovány a upravovány tak, aby bylo v silách výchovných poradců a učitelů situace zvládat a aby byly přínosem pro všechny žáky, protože o ty jde učitelům i výchovným poradcům především.

SEZNAM ZKRATEK

ADHD	Porucha pozornosti s hyperaktivitou
AP	Autorka práce
ČDJ	Čeština jako druhý jazyk
ČR	Česká republika
IVP	Individuálně vzdělávací plán
IVP	Individuální výchovný program
LMP	Lehké mentální postižení
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
OMJ	Odlišný mateřský jazyk
OSPOD	Odbor sociálně právní ochrany dítěte
PLPP	Plán pedagogické podpory
PO	Podpůrná opatření
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SPCH	Specifické poruchy učení
SPU	Specifické poruchy chování
SVP	Středisko výchovné péče
ŠPZ	Školské poradenské zařízení
ŠVP	Školní vzdělávací program
VP	Výchovná poradkyně
Žáci se SVP	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

SEZNAM LITERATURY

Knižní zdroje

- ČÁP, David. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 12. 2009*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2009. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788073574985.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál (vydavatelství), 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Intervence: pedagogicko-psychologické poradenství III*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN isbn80-7290-146-x.
- KALEJA, Martin a Eva ZEŽULKOVÁ. *Školská inkluze versus exkluze: vybrané kontexty vzdělávání sociálně vyloučených dětí a žáků s potřebou podpůrných opatření*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, katedra speciální pedagogiky, 2016. ISBN 978-80-7464-840-3.
- KENDÍKOVÁ, Jitka. *Rok I.: změny v legislativě na příkladech ze školní praxe*. V Praze: Pasparta, 2018. ISBN 978-80-88163-90-9.
- OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-35-8.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TANNENBERGEROVÁ, Monika. *Průvodce školní inkluzí, aneb, Jak vypadá kvalitní základní škola současnosti?*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-008-1.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

Elektronické zdroje

- Asociace výchovných poradců* [online]. 2019 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.asociacevp.cz/>

- Etický kodex výchovných poradců. *Asociace výchovných poradců* [online].
2019 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.asociacevp.cz/o-asociaci/eticky-kodex-vychovnych-poradcu/>
- Prohlášení ze Salamanky a akční rámec pro vzdělávání dětí a dospělých se speciálními vzdělávacími potřebami* [online]. Salamanka: UNESCO, 1994 [cit. 2019-03-18].
Dostupné z: <http://osf.cz/wp-content/uploads/2016/10/prohlaseni-ze-salamanky.pdf>
- MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015 [cit. 2019-03-18]. ISBN 978-80-244-4654-7.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb.: Vyhláška o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. *Zákony pro lidi* [online]. MŠMT, 2005 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317/zneni-20141125#cast1>
- Vyhláška č. 116/2011 Sb.: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Zákony pro lidi* [online]. MŠMT, 2011 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-116>
- Vyhláška 130/1980 Sb.: Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky o výchovném poradenství. *Zákony pro lidi* [online]. Ministerstvo školství České socialistické republiky, 1980 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1980-130>
- Vyhláška č. 197/2016 Sb.: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. *Zákony pro lidi* [online]. MŠMT, 2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-197>
- Podpora ve škole. *Inkluzivní škola: Inspirace a podpora pro práci s dětmi a žáky s odlišným mateřským jazykem* [online]. META, 2019 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/podpora-ve-skole>
- Novela ŠZ 2016. *Inkluzivní škola* [online]. META, 2018 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/novela-SZ-2016>

Metodické doporučení MŠMT pro práci s individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků. *MŠMT* [online]. MŠMT, 2013 [cit. 2019-03-18].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-msmt-pro-praci-s-individualnim>

Nová podpora žáků - cizinců po nástupu do základní školy. *MŠMT* [online]. MŠMT, 2018 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/nova-podpora-zaku-cizincu-po-nastupu-do-zakladni-skoly>

Služby pro cizince. *META: Společnosti pro příležitosti mladých migrantů* [online]. META, 2019 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/sluzby-pro-cizince>

Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků. *MŠMT* [online]. 2014 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>

Články

FREIBERGOVÁ, Zuzana. Novinky ve výchovném poradenství. *Rodina a škola [cze]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2008, **55**(5), 16. ISSN 0035-7766.

ŠPÁDOVÁ, Jana. Poradce v nejisté době. *Moderní vyučování*. 1999, **5**(3), 24, ISSN 1211-6858.

KREJČOVÁ, Lenka. Výchovný poradce a externí organizace, aneb, Jak nalézt optimální způsoby spolupráce. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2010, **7**(7), 18-21. ISSN 1214-8679.

ŠTÁSTKOVÁ, Zlata. Individuální výchovný program - pomoc a podpora pro žáka i jeho rodiče. *Týdeník školství*. Praha: Sofiprin, 2014, **22**(1), 3. ISSN 1210-8316

PUŠKINOVÁ, Monika. Dokumentace související s poskytováním podpůrných opatření. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, **4**(1), 39-41. ISSN 2336-3436

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Porovnání náplně práce výchovné poradkyně	60
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Polostrukturovaný rozhovor s výchovnou poradkyní	I
Příloha 2 Dotazník pro třídní i netřídní učitele školy	IX
Příloha 3 Plán pedagogické podpory (PLPP)	XI
Příloha 4 Individuální vzdělávací plán	XIII
Příloha 5 Individuální výchovný program.....	XVI

Příloha 1 Polostrukturovaný rozhovor s výchovnou poradkyní

1. Jak dlouho působíte na této základní škole?

Na této škole působím od roku 1992.

2. Od kterého roku působíte na této základní škole jako výchovná poradkyně?

Od roku 2003.

3. Co Vás vedlo k tomu, stát se výchovnou poradkyní?

Když moje předchůdkyně v této funkci končila, byla to pro mne výzva. Sama jsem požádala vedení školy o možnost tuto funkci vykonávat. Vždycky mě lákalo vidět do věcí hlouběji.

4. Jaký typ vzdělání jste studovala, abyste mohla zastávat roli výchovného poradce?

Studovala jsem akreditovaný kurz výchovného poradenství v délce pěti semestrů na Karlově univerzitě v Praze.

5. Připravilo Vás tehdy vzdělání výchovného poradenství na nastávající funkci výchovného poradce dostatečně?

Teoreticky jsem byla připravena. Nejvíce zkušeností mi však postupně přinášela vlastní praxe, která mě vedla k dalšímu vzdělávání.

6. Účastníte se i nadále dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP)?

Účastním se pravidelně setkání výchovných poradců pro Prahu 9, kde se seznamujeme s novinkami v oblasti výchovného poradenství. Změny se týkají převážně legislativy a z ní vycházejících novinek v oblasti školy a výchovného poradenství. Také čtu odbornou literaturu, časopisy a konzultuji vše s vedením školy.

7. Jakým způsobem získáváte aktuální novinky týkající se výchovného poradenství kromě setkávání s ostatními výchovnými poradci?

Navštěvuji akreditované kurzy DVPP, semináře či školení určená pro výchovné poradce. Například v rámci organizace Asociace výchovných poradců, kde si také předáváme s kolegy cenné informace.

8. Předáváte získané informace, novinky a nové trendy z oblasti výchovného poradenství v rámci Vašeho pracoviště? Jakou formou?

Samozřejmě, že ano. Je to součástí mé práce. Důležitá je komunikace s učiteli. To oni jsou vlastně spojkou mezi mojí prací a žáky, pro které je moje práce ve větší míře učena. Informuji je o nové legislativě a novinkách, které z ní plynou. Upozorňuji je na aktuální postupy a možnosti řešení jednotlivých situací, ve kterých je spolupráce výchovného poradce nutnou součástí jejich práce. Zásadní informace předávám na provozních poradách, kde jsou všichni zaměstnanci, jako je ředitel školy, metodik prevence, školní psycholog, speciální pedagogové a všichni učitelé. Konkrétní informace k jednotlivým situacím řeším individuálně s tím, koho se to týká a kdo mě požádá. Letos mi s administrativou pomáhá také koordinátor inkluze. I toho musím informovat o novinkách.

9. S kým ještě musíte v rámci pracoviště komunikovat?

Samozřejmě se žáky. S žáky často komunikuji v rámci pedagogické diagnostiky, při různých obtížných situacích žáků, při narušení třídního klima, při náhledu v hodinách nebo v oblasti kariérového poradenství.

10. S jakými poradenskými zařízeními spolupracujete a komunikujete nejčastěji?

Nejčastěji spolupracuji s PPP. Tam jsou děti se SVP posílány na vyšetření a následující komunikace s těmito zařízeními je velmi intenzivní. Pokud se jedná o konkrétní specifické znevýhodnění, jsou děti posílány na vyšetření do SPC. Někdy již z těchto zařízení přichází do 1. ročníků s konkrétní diagnosou. Děti, u kterých je třeba řešit závažnější výchovná opatření, jsou posílány do SVP. Komunikace v poradenské oblasti školy a školských zařízeních je velice propojená. Pokud se jedná o zanedbávání péče o dítě nebo jeho zneužívání, obracíme se na OSPOD nebo Policii ČR. Některé situace vyžadují spolupráci všech jmenovaných zařízení společně.

11. Je ještě nějaká oblast, která se neobejde bez Vaší komunikace a vzájemné spolupráce?

Ano, jsou to rodiče žáků, kteří se na mě obrací nebo které si pozvu do školy já nebo učitelé z různých důvodů výchovných, vzdělávacích nebo oblasti týkající se kariérového poradenství. Často řešíme s rodiči velkou absenci žáků, ať již omluvenou či neomluvenou nebo nepodnětné rodinné prostředí pro výchovu a vzdělávání dítěte. V některých případech už je třeba obrátit se opět na školská poradenská zařízení nebo na odbor sociální péče.

12. Setkávala jste se při vstupu do praxe s něčím novým, čemu jste se musela učit na základě praxe, na základě nově vzniklých situací? Co konkrétního to bylo?

Člověk se učí celý život. Role výchovné poradkyně mě naučila asertivnímu jednání. Je třeba rozlišovat různé typy rodičů, výchovné styly rodičů, ale také učitelů. Je třeba vycházet z podmínek, ve kterých dítě vyrůstá a jaké má možnosti. Vždy je důležité, aby veškeré kroky směřovaly ku prospěchu dítěte. Nabízet nejúčinnější řešení pro realizaci podpory dítěte, ale zároveň upozornit rodiče, že oni nesou zodpovědnost za své děti a velký podíl na výchově a vzdělání je také na nich. Vždy je důležité přesvědčit rodiče o nutnosti vzájemné spolupráce se školou, která povede k úspěšnému zvládnutí problémových situací, ať už krátkodobých nebo dlouhodobých.

13. S jakými problémy v oblasti školy jste se za svého působení setkávala nejvíce v minulosti před inkluzivním vzděláváním na 1. stupni a na 2. stupni ZŠ?

Na 1. stupni se nejčastěji jednalo pouze o běžné potíže žáků se zvládnutím učiva, z důvodu školní nezralosti nebo nějakých dyslektických obtíží, které směřovaly k vyšetření v poradenských zařízeních a k následným vzdělávacím doporučením. Na 2. stupni jsme řešila více než na 1. stupni potíže v oblasti chování žáků, což mi přijde logické vzhledem k věku žáků. Noví žáci se SVP na 2. stupni moc nepřibývali.

14. S jakými problémy v oblasti školy se setkáváte nyní, po zavedení inkluzivního vzdělávání na 1. stupni a na 2. stupni ZŠ?

Problémy jsou stejné jako dříve. Po zavedení inkluzivního vzdělávání se samozřejmě setkávám s větší četností a růzností případů k řešení. Na 1. stupni přibývá mnohem více žáků se SVP, ale také žáků s výchovnými problémy. Mnohdy situaci a komunikaci ztěžují rodiče, kteří si nechtějí situaci připustit a odmítají spolupráci se školou a přesouvají povinnosti pouze na školu. Na 2. stupni se jedná také častěji o kázeňské přestupky a také různé psychické potíže žáků, jako je porucha příjmu potravy, sebepoškozování, úzkosti, deprese. Výchovné potíže řeším nejprve s metodikem prevence, také ve spolupráci se SVP. Psychické potíže žáků jsou řešeny školním psychologem ve spolupráci dětských lékařů, klinických psychologů, psychiatrů. Za poslední roky těchto případů opravdu přibývá. Potom je třeba řešit vzdělávání například IVP, formou konzultací nebo individuálním vzděláváním v domácím prostředí s poskytováním konzultací a průběžným přezkoušením žáků v rámci jejich aktuálního zdravotního stavu.

Tak jako řeším vzdělávání žáků s určitými obtížemi, řeším vzdělávání žáků mimořádně nadaných. Je třeba učitele informovat o jednotlivých postupech při řešení konkrétních situací. Učitelé často vyžadují pomoc při tvorbě IVP, při vypracování plánu pedagogické podpory. Vyžadují spolupráci při vyhodnocování těchto plánů a žádají o další možné kroky a návrhy k řešení, které povedou k pozitivním výsledkům jednotlivých případů. Účastním se setkání zákonných zástupců a učitelů při řešení zásadních otázek chování či vzdělávání jejich dítěte a vyhotovuji zápisy z těchto setkání.

V poslední době se projevují potíže s kyberšikanou. Tyto problémy řeším společně s metodikem prevence a vedením školy.

15. Můžete mi popsat, k jakým změnám z Vašeho pohledu došlo u výchovného poradce v náplni práce po zavedení inklusivního vzdělávání po 1. 9. 2016?

Některé činnosti zůstaly beze změn. Například kariérové poradenství, pedagogická diagnostika, náhledy do jednotlivých tříd, podílení se na tvorbě klimatu jednotlivých tříd a celkového klima školy. Také zmíněná komunikace a péče o žáky se SVP patřily a stále patří do náplně výchovného poradce. Jak jsem již zmínila, do školy jsou přijímáni také žáci se SVP, kteří byli dříve vzděláváni v praktických či speciálních školách. S tím souvisí mnohem více činnosti v oblasti komunikace se zákonnými zástupci, třídními učiteli, učiteli jednotlivých předmětů. Dále více práce v oblasti administrativy, která vyžaduje spolupráci se školními poradenskými pracovníky a také se školskými poradenskými zařízeními. Na naší škole vznikla z tohoto důvodu nová pracovní pozice inkluzivního koordinátora, kterým je speciální pedagožka. Její náplní práce je úzká spolupráce s vedením školy, s úřady, se zřizovatelem školy, s MŠMT. Tato pozice mi velice pomáhá zvládat velký administrativní tlak na pozici výchovného poradce. Pokud žák dostane z poradny doporučení ke vzdělávání od 2. stupně podpůrných opatření, je třeba zadat veškeré údaje do Matriky (dokumentace výchovného poradce) a odeslat pod číselným kódem na magistrát hlavního města Prahy, který přiděluje finance na podporu vzdělávání tohoto žáka (asistent pedagoga) a na pomůcky, které žák potřebuje k edukaci. Finanční prostředky přicházejí zpětně na celý rok a výchovný poradce tak musí ohlídat, co bylo kterému žákovi přiděleno. Pokud se žák odstěhuje nebo změní školu, peníze je nutné zaslat zpět na magistrát. Je třeba také ohlídat platnost vyšetření žáka, které je vystaveno na dva roky. Po novém vyšetření je nutné podávat novou žádost na přidělení financí.

Ve spolupráci s koordinátorem inkluze jsme zorganizovali realizaci projektu Klíč k úspěchu, který byl zaměřen na profesní rozvoj pedagogů, školního psychologa a speciálního pedagoga. Podílím se v rámci školy na realizaci multikulturního projektu, který má dosahovat kvalitního soužití žáků s odlišným mateřským jazykem s ostatními žáky. Nabízím dětem i rodičům organizace, ve kterých se mohou zdokonalovat v českém jazyce.

16. K jakým zásadním změnám došlo v legislativě v oblasti výchovného poradenství?

VP: V současné době školský poradenský systém vychází z vyhlášky č. 197/2016, kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. Vyhláška nabyla platnosti 17. 6. 2016 s účinností od 1. 9. 2016. Aktuální znění vyhlášky je od 1. 1. 2019. (Vyhláška č. 197/2016 Sb., 2016)

Další důležitou změnou, která vyplývá z § 16 je vyhláška 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Tato vyhláška přinesla mnoho změn.

17. O jaké konkrétní změny se jedná?

Žáci se SVP mohou být vzděláváni od 1. 9. 2019 na běžných základních školách. Jsou vzděláváni podle pěti stupňů podpůrných opatření. První stupeň probíhá v rámci školy bez nároku na finanční příspěvek škole. U nás na škole nejčastěji vyučující konkrétního předmětu nebo třídní učitel vypracuje PLPP, i když to již není vždy nutností. Často za mnou učitelé přichází a chtějí s tímto dokumentem pomoci. Plán by měl obsahovat důvod jeho tvorby, stanovení cílů, podpůrná opatření ve škole, doma, návrhy metod, forem výuky a způsoby hodnocení, použité pomůcky a vyhodnocení. Tento plán by měl být realizován maximálně po dobu tří měsíců a potom by měl být vyhodnocen. Pokud je plán sestaven, musí s ním být seznámeni všichni vyučující žáka a plán musí být součástí karty žáka třídního učitele i v matrice výchovného poradce. Pokud by nebyl dostačující, je navrženo rodičům vyšetření dítěte v poradenském zařízení.

18. Co může navrhnout poradenské zařízení?

Já jsem takovým zprostředkovatelem mezi učiteli a poradenským zařízením. Samozřejmě učitel má také možnost komunikace s poradnami. V poradně žáka vyšetří a je mu navržen konkrétní stupeň podpůrného opatření 1. – 5. Od 2. stupně je žák vzděláván na základě

IVP. Ten musí nejčastěji učitel vytvořit do jednoho měsíce od doporučení. Musí s ním souhlasit zákonní zástupci. Zodpovídá za něj vedení školy. Také já stvrzuji IVP svým podpisem, kontroluji jeho znění a eviduji toto opatření v kartě žáka. Plán obsahuje opět metody, formy vzdělávání, dále způsoby hodnocení a také mohou být v IVP upraveny výstupy pro žáky s lehkým mentálním postižením (dále jen LMP), které jsou uvedeny v Rámcově vzdělávacím programu školy (dále jen RVP). IVP lze v průběhu roku měnit. Na konci školního roku by měl být vyhodnocen a pro další školní rok vytvořen nový. Pokud je žákovi uznán třetí stupeň podpůrných opatření, má nárok k IVP také na asistenta pedagoga. Úkolem výchovného poradce je koordinace všech zúčastněných a samozřejmě poradenská činnost týkající se této problematiky. Poskytuji formuláře, pomáhám s realizací dokumentů, dokumenty eviduji a kontroluji jejich dodržování.

19. Jsou v oblasti poradenství ještě nějaké novinky?

Na základě pedagogické diagnostiky jsou žákům doporučovány hodiny pedagogické intervence nebo speciální péče. Já musím tato doporučení sledovat a dodržovat jejich plnění. Na naší škole tato doporučení zpracovává již zmíněný inkluzivní koordinátor, který mě následně informuje o přidělení pedagogického pracovníka k žákovi na příslušný počet hodin týdně. Pedagogickou intervenci, nejčastěji stanovenou na 1 – 2 hodiny týdně vykonává zpravidla třídní učitel nebo učitel konkrétního předmětu. Jedná se o pomoc žákovi v oblasti, která mu způsobuje obtíže. Speciální péči vykonává speciální pedagog. Zaměřuje se na kompenzaci činností, které žák nezvládá. Může se jednat například o logopedii, sluchovou či zrakovou orientaci, orientaci v prostoru, kompenzaci řečové komunikace, sluchu. Výchovný poradce potom kontroluje a eviduje tyto finančně nárokové hodiny a zasílá také evidenci těchto hodin na magistrát, odkud přichází do školy finance pro pedagogy, kteří se těmto žákům se SVP věnují.

20. Došlo ke změně časové dotace pro práci výchovného poradce po zavedení inkluzivního vzdělávání?

Já jsem zvýšení časové dotace nezaznamenala.

21. Je čas vyhraněný pro práci výchovného poradenství dostačující?

Rozhodně není. S přibývajícím počtem žáků se SVP a s tím spojenými povinnostmi a administrativou, včetně nárůstu výchovných problémů už i u mladších žáků je čas vyhraněný pro tuto práci nedostačující. Velmi mnoho času mi vyplní také dotazy rodičů,

kteří mají často tendenci mluvit a zasahovat do práce učitele. Mnoho činností vykonávám po pracovní době. Jsem ráda za spolupráci koordinátora inkluze. Bez jeho pomoci a přípravy administrativy bych si již tuto práci nedokázala představit.

22. Pokud se neurazíte, mohu se zeptat, zda po zavedení inkluzivního vzdělávání došlo případně k navýšení platové třídy a platovému ohodnocení Vaší práce?

Pokud mohu mluvit pouze sama za sebe, tak jsem žádnou trvalou změnu nezaregistrovala. Také kolegové na jiných školách, se kterými se pravidelně setkávám při poradách výchovných poradců, mi tuto informaci potvrzují. Snad příležitostné přilepšení formou odměn, které ale dostávají průběžně všichni zaměstnanci školy. Tyto záležitosti u nás ve škole zůstávají interní a zaměstnanci si je většinou nesdělují.

23. Jaký je Váš osobní názor na inkluzivní vzdělávání v současné době?

Dle mého názoru má velký vliv na výchovu dítěte rodina. Dítě zde přijímá primární sociální zvyklosti, rodina mu jde příkladem. Dítě je tak často jejím odrazem. Při vzdělávání dětí a žáků se SVP hraje také rodina významnou roli. O zařazení těchto dětí do běžných základních škol rozhodují primárně zákonní zástupci společně s poradenskými zařízeními. Pokud se rodiče rozhodnou pro zařazení dítěte do těchto škol, myslím, že by si měli být vědomi důležitosti své spolupráce se školou. Neměli by očekávat, že veškerou péči a zodpovědnost za vzdělání převezme škola. Já osobně jsem zastáncem inkluzivního vzdělávání za předpokladu dodržení několika podmínek. Za důležitý předpoklad považuji snížený počet žáků ve třídě. Dále účast asistent pedagoga, který bude mít pro tuto práci požadovanou kvalifikaci. Ze své praxe mohu potvrdit, že ve třídě, kde je snížený počet žáků a asistent pedagoga, který ovládá metody vzdělávání dané problematiky žáka lze dosahovat kvalitního vzdělávání. Pokud ale nastane situace, kdy učitel, který se nejvyšší měrou podílí na edukaci žáka, shledává vzdělávání i přes dodržení všech podpůrných opatření při vzdělávání žáka na běžné základní škole jako neefektivní, navrhuji umístění žáka ve škole speciální nebo ve školách zřizovaných dle paragrafu 16 odstavec 9. To zákonní zástupci často odmítají pochopit a trvají i nadále na vzdělávání v běžné škole. Tato situace je potom stěžejní pro učitele, ostatní žáky, rodiče, ale dle mého názoru především pro žáka.

24. Navrhovala byste nějaká jiná opatření v rámci inkluzivního vzdělávání? Případně jaká?

Samozřejmě vycházet z podpůrných opatření 1. – 5. stupně. Dodržovat nižší počty žáků ve třídách, kde jsou vzdělávání žáci vyžadující náročnější péči. Pro vzdělávání žáků s LMP bych i nadále ponechala školy praktické, tak jak byly. Děti byly vzdělávány v menších skupinách speciálními pedagogy, kteří měli pro tuto práci kvalifikaci. Žáci měli více hodin pracovních činností, kde se učili rozvoji manuální zručnosti, kterou mohli uplatnit ve své budoucí profesi. Je velmi náročné vzdělávat žáka s LMP při počtu 30 žáků ve třídě. Je to vždy na úkor někoho nebo něčeho. To je ale pouze můj názor.

Děkuji Vám mnohokrát za Váš rozhovor. Petra Medová

Příloha 2 Dotazník pro třídní i netřídní učitele školy

Vážení třídní učitelé, učitelé cizích jazyků a další, obracím se na Vás se žádostí o vyplnění dotazníku. Vaše odpovědi pro mne budou důležitou součástí při tvorbě praktické části mé diplomové práce. Dotazníky jsou anonymní a nebudou použity k jiným účelům. Aby výsledek mého praktického šetření byl smysluplný, prosím o Vaše skutečné myšlenky, pocity, názory.

1. S jakými otázkami či problémy se nejčastěji obracíte na výchovného poradce školy, ve které pracujete?

.....
.....
.....
.....

2. Jakým způsobem s Vámi výchovný poradce spolupracuje?

.....
.....
.....
.....

3. Je pro Vás spolupráce s výchovným poradcem důležitá?

Ano Ne

Pokud Ano, napište v čem?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Máte pocit, že od zavedení inkluzivního vzdělávání od 1. 9. 2016 se komunikace s výchovným poradcem změnila?

Ano Ne

Pokud ano, napište v čem?

.....
.....

- .....
.....
5. Myslíte si, že po zavedení inkluzivního vzdělávání došlo ke změně v náplni práce výchovného poradce?

Ano Ne

Pokud ano, o jaké změny se jedná?

- .....
.....
.....
.....
.....
6. Jak se Vás, jako učitele, dotýkají změny spojené s inkluzivním vzděláváním?

.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji všem za vyplnění dotazníku. Petra Medová

Příloha 3 Plán pedagogické podpory (PLPP)

Jméno a příjmení dítěte, žáka nebo studenta (dále jen „žák“)			
Škola			
Ročník			
Důvod k přistoupení sestavení PLPP			
Datum vyhotovení			
Vyhodnocení PLPP plánováno ke dni			

I. Charakteristika žáka a jeho/její obtíží

(silné, slabé stránky; popis obtíží; pedagogická, případně speciálně - pedagogická diagnostika s cílem stanovení úprav ve vzdělávání; aktuální zdravotní stav; další okolnosti ovlivňující nastavení podpory)

--

II. Stanovení cílů PLPP

(cíle rozvoje žáka)

--

III. Podpůrná opatření ve škole

(Doplňte **konkrétní postupy** v těch kategoriích podpůrných opatření, které uplatňujete.)

a) Metody výuky

(specifikace úprav metod práce se žákem)

--

b) Organizace výuky

(úpravy v organizaci výuky ve školní třídě, případně i mimo ni)

--

c) Hodnocení žáka

(vymezení úprav hodnocení, jak hodnotíme, co úpravami hodnocení sledujeme, kritéria)

--

d) Pomůcky (učebnice, pracovní listy, ICT technika, atd.)
e) Požadavky na organizaci práce učitele/lů

IV. Podpůrná opatření v rámci domácí přípravy (popis úprav domácí přípravy, forma a frekvence komunikace s rodinou)

V. Podpůrná opatření jiného druhu (respektovat zdravotní stav, zátěžovou situaci v rodině či škole - vztahové problémy, postavení ve třídě; v jakých činnostech, jakým způsobem)

VI. Vyhodnocení účinnosti PLPP (Naplnění cílů PLPP)	Dne:
Doporučení k odbornému vyšetření³	☐ Ano ☐ Ne ☐ PPP ☐ SPC ☐ SVP ☐ jiné:

Role	Jméno a příjmení	Podpis a datum
Třídní učitel		
Učitel/é předmětu/ů		
Pracovník ŠPP		
Zákonný zástupce ⁴		

³ Odpovídající zaškrtněte, případně doplňte.

⁴ Rodič by měl mít s PLPP seznámen, jeho podpis není nezbytně nutný.

Příloha 4 Individuální vzdělávací plán

Jméno a příjmení žáka			
Datum narození			
Bydliště			
Škola			
Ročník		Školní rok	

ŠPZ, které vydalo doporučení pro IVP	
Kontaktní pracovník ŠPZ	
Školská poradenská zařízení, poskytovatelé zdravotních služeb a jiné subjekty, které se podílejí na péči o žáka	

Rozhodnutí o povolení vzdělávání žáka podle IVP ze dne:	
Zdůvodnění:	

Priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka (cíle IVP):	
--	--

Předměty, jejichž výuka je realizována podle IVP:	
---	--

Podpůrná opatření (specifikace stupňů podpůrných opatření)	
Metody výuky (pedagogické postupy)	
Úpravy obsahu vzdělávání	
Úprava očekávaných	

výstupů vzdělávání	
Organizace výuky	
Způsob zadávání a plnění úkolů	
Způsob ověřování vědomostí a dovedností	
Hodnocení žáka	
Pomůcky a učební materiály	
Podpůrná opatření jiného druhu	
Personální zajištění úprav průběhu vzdělávání (asistent pedagoga, další pedagogický pracovník)	
Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka	
Spolupráce se zákonnými zástupci žáka	
Dohoda mezi žákem a vyučujícím	

Podrobný popis pro jednotlivé vyučovací předměty, ve kterých jsou uplatňována podpůrná opatření (Je-li potřeba specifikovat)	

--	--

Osoby zodpovědné za vzdělávání a odbornou péči o žáka		Jméno a příjmení	Podpis
Třídní učitel			
Vyučující	Vyučovací předmět		
Školní poradenský pracovník			
Zákonný zástupce žáka			
Žák			

Závěry vyhodnocení vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu	Jméno a příjmení pracovníka školského poradenského zařízení	Podpis

Příloha 5 Individuální výchovný program

Škola:

Záznam o jednání s žákyní/žákem

Jméno žákyně/žáka: .....

Nar.: .....

Třída: ..... Datum:

.....

S žákyní/žákem byl veden pohovor ohledně jejího/jeho rizikového chování, které svou závažností narušuje proces vzdělávání dané žákyně/daného žáka, případně dalších žáků.

Oblasti nápravy:

Žákyně/žák bude usilovat o nápravu níže uvedeného rizikového chování (dané oblasti zaškrtněte, případně doplňte)

Rizikové chování žáka			
nenosění pomůcek		agresivní chování	
neplnění domácích úkolů		šikana	
podvodné jednání		krádež/e	
narušování výuky		ničení majetku školy	
odmítání práce při vyučování		ničení majetku jiných osob v rámci školy	
nerespektování pokynů učitele		užívání návykových látek ve škole a její blízkosti	
nevhodné chování ke spolužákům		poskytování návykových látek ostatním	
nevhodné chování k pracovníkům školy		nošení nevhodných předmětů do školy	
pozdní příchody		jiné:	
záškoláctví		jiné:	
skryté záškoláctví		jiné:	
vulgární chování		jiné:	

Specifikace problému (dle potřeby):

Popis výsledku jednání, další postup:

Termín kontrolního setkání:

--

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
za školu:		

Kontrolní setkání konané dne: .....

Zhodnocení dosavadního vývoje:

--

Popis výsledku jednání, další postup:

--

--

Termín kontrolního setkání:

--

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
za školu:		

Kontrolní setkání konané dne: .....

Zhodnocení dosavadního vývoje:

--

Popis výsledku jednání, další postup:

--

Termín kontrolního setkání:

--

Podpisy zúčastněných:

Pozice	Jméno	Podpis
žákyně/ žák		
za školu:		